

BESEDE IN DEJANJA

TAKE PREKORAČITVE INVESTICIJ NE POMNIJO

Prekoračitve investicij so dosegle v splitski občini tak nesluten obseg, kakršnega doslej ne pomnijo. Investicije v tej, eni od najrazvitejših občin v Hrvatski so se lani v primerjavi s prejšnjim letom povečale za 77,3 odstotka, pri čemer pa so dosegle ob koncu leta 1970 skupne prekoračitve teh investicij 91 milijonov dinarjev. To pa še ni vse. Ko so ob koncu letošnjega maja znova ocenili prekoračitve, se je izkazalo, da dosegajo skupno 340,7 milijona ali kakšno četrtno prej odobrenih sredstev v investicijskih programih.

Komunist — 6. VIII. 1971

NESPOSOBNI »KVALIFICIRANCI«

Kadrovska služba »Unisovih« tovarn v Konjici je te dni povabila »fabrikante« »ekspresnih diplom« naj pridejo v proizvodne obrate tega podjetja pogledat koliko so med testiranjem vredne njihove diplome za delavce, za katerih namisljeno strokovnost nosijo oni moralno in materialno odgovornost.

Vabilo so namreč poslali vodjem ljudskih in delavskih vseučilišč iz Fojnice, Olova, Visokega in drugih prajev BiH in zunaj te republike, ki v rekordno kratkem času »izobrazijo« kadre, jih »izšolajo« in izdajo delavcem diplome, na podlagi katerih le-ti v svojih podjetjih zahtevajo višje plačana strokovna mesta, za katera pa praktično niso usposobljeni.

V »Unisu« so najbolj zaskrbljeni zato, ker je v enem letu prišlo tako do diplom že 400 delavcev, čeprav ta tovarna prispeva letno nad milijon dinarjev za resnično usposabljanje delavcev.

Vjesnik — 1. VIII. 1971

ODLOČEN UKREP

Na zahtevo zveznega tržnega inspektorata so v treh beograjskih trgovskih podjetjih požgali kakšnih 10.000 parov uvoženih čevljev, ker so bili preslabi. Ker pa nimamo nobenih standardov za usnjeno in plastično obutev, lahko uvozniki uvažajo vse mogoče neakovostne čevlje, celo take z očitnimi pomanjkljivostmi. Te poceni kupujejo na tujem, pri nas pa drago prodajajo in tako lepo zaslužijo. Tržna inspekcija predlaga, naj bi pripravili predpis o potrošniški deklaraciji za usnjeno in plastično obutev ter sprejeli nove jugoslovanske standarde za obutev.

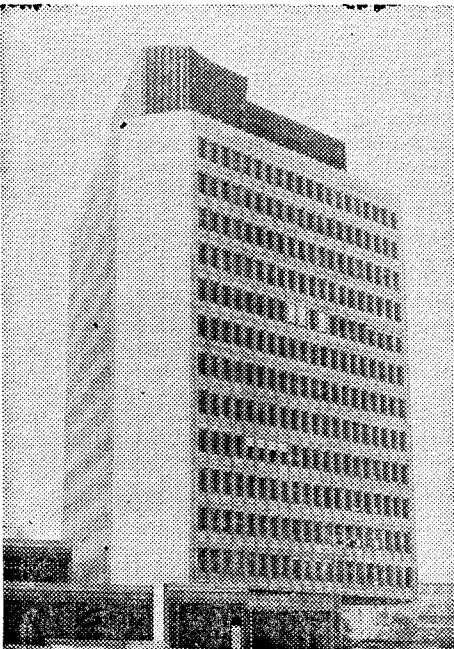
Dnevnik — 5. VIII. 1971

NI JIM DO DEVIZ

Turistični urad v Rožni dolini pri Novi Gorici uraduje le nekaj ur čez dan, medtem ko prihajajo k nam tuji turisti tudi izven njegovega delovnega časa. Cariniki, ki delajo noč in dan, so v zadregi z odgovorom, ko jih tujci vprašujejo, kje bi lahko zamenjali devize za dinarje. Imamo res denarja na pretek?

Delo — 5. VIII. 1971

LJUBLJANSKA BANKA

PRAVI NASLOV
ZA DENARNE ZADEVE

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX - št. 33

12. avgusta 1971

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borč v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. — Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUŠTERŠIČ — Tisk in klišej CGP »Delo«, Ljubljana, Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Dne 5. avgusta so se v Ljubljano vrnilo slovenski mladinci in mladinke, ki so se udeležili prvega spominskega pohoda v Jajce. »Ponovili smo kilometre, ki jih je beležila zgodovina!« je ob tej priložnosti izjavil Robert Bobanec, komandant pohoda »Po poteh delegatov AVNOJ«. O akciji, ki jo je organizirala republiška konferenca ZMS Slovenije, bomo obširneje poročali v prihodnji številki. Foto: EDI ŠELHAUS

PRAZNIK OBMEJNIH ENOT NAŠE VOJSKE

Vsako leto 15. avgusta slavijo pripadniki obmejnih enot naše vojske svoj praznik. Tega dne se po vsej naši meji slišijo pesmi. Slavijo vojaki, pa tudi domačini, cariniki in miličniki, tovariši obmejnih enot. Po karavlah sprejemajo goste.

Obramba domovine je dolžnost in obveznost vsakega našega človeka. Toda prvi bi bili na vrsti ob morebitnem sovražnikovem vdoru ravno pripadniki obmejnih enot. Zato v te enote izbirajo najbolj sposobne in zveste vojake. Ti bedijo nad varnostjo naših meja dan in noč, ob vsakem vremenu. Pri tem pa niso sami. Tesne so njihove zveze z domačini, njihovimi najboljšimi in najbolj zvestimi pomočniki in sodelavci. Veliko uspehov so dosegli vojaki prav ob sodelovanju domačinov ob meji. Za zahvalo pa vojaki pomagajo ob raznih nesrečah, pri delu in raznih akcijah.

Življenja vojakov na meji si ne moremo predstavljati brez tovarštva na visoki ravni. Vsaka postojanka je majhna slika cele Jugoslavije, vsaka je kovačnica bratstva in enotnosti, te dragocene pridobitve naše osvobodilne vojne in revolucije.

Tudi letos bodo mnogi pripadniki obmejnih enot prejeli odlikovanja, nagrade in pohvale za svoje delo tako kot vsako leto.

Miodrag Kocić

(nadaljevanje na 3. strani)

Iz vsebine:

Matajur, 8. avgusta (3. stran)

Miniranje vojaškega vlaka sredi Ljubljane (6. stran)

Partizanska bolnišnica BK — 1 (9. stran)

Kako letujejo nekdanji borci (10. in 11. stran)

SEPTEMBRA: SREČANJE BORCEV V METLIKI

Ze več let se vsako prvo septembrsko nedeljo v Metliki zberejo nekdanji borci, ki jih je kdaj med vojno pot zanesla v Belo krajino. Kot vemo, je bilo takih veliko, saj so se v Beli krajini križale vse partizanske poti, tam so delovale skoraj vse šole in tam je bilo zelo dolgo vodstvo našega osvobodilnega gibanja. Poleg borcev prihajajo v Metliko tudi drugi, ki jim je ta ljubka in gostoljubna deželica prirasla k srcu, ker je ohranila v današnjem času še nekaj domačnosti.

Tudi letos bo v Metliki srečanje nekdanjih borcev, domačinov in gostov. O programu in načrtih je razpravljajal 7. avgusta v Metliki stalni odbor borcev 15. brigade, ki je bil pobudnik vsakoletnih srečanj. Ta so se razvila iz zborovanj borcev 15. brigade, ki ima v Metliki domicil, ker je bila prav tam ustanovljena 28. septembra 1943.

Letos bodo domača podjetja, občinska skupščina in občinski odbor ZZB priredili v soboto proti večeru, dne 4. septembra, v Metliki pogostitev in srečanje za borce metliške občine. Obenem bodo podelili knjigo o 15. brigadi vsem tistim, ki so bili v tej brigadi, pa knjige niso prejeli lani ob proslavi. Dve delegaciji borcev bosta ponesli venca k spomenikom padlih borcev sredi Metlike in k spomeniku na kraju, kjer je bila ustanovljena 15. brigada.

Naslednjega dne, v nedeljo 5. septembra, bo srečanje borcev na Pungartu. Tam bo tudi koncert, kjer bodo igrale godbe iz Metlike, Trebnjega in Vevč. Kot je že v Metliki navada, bodo točili dobro domače vino, pekli na razniju prašiče in jančke, nastopile bodo folklorne skupine. Cene bodo zmerne, tako da si bodo dobrote lahko privoščili tudi tisti z bolj plitkim žepom. Dobro bi bilo, če bi sindikalne podružnice in združenja borcev ali invalidov tega dne v Belo krajino priredila izlete, če jih imajo v načrtih. Tako bi združila prijetno s koristnim, obenem pa tudi seznanile svoje članstvo z Belo krajino, njenimi uspehi in težavami.

Razen o proslavi je odbor razpravljajal tudi o načrtih, kako naj bi borci 15. brigade sodelovali na jesenskih manevrih. Po predlogu naj bi ustanovili iz nekdanjih borcev skupino, ki bi nosila ime 15. brigade, delovala pa naj bi po krajih, kjer je delovala brigada med nemško oktoprsko ofenzivo leta 1943. Vsekakor pa bo treba dejavnost te skupine uskladiti s splošnimi načrti glede sodelovanja na manevrih.

DOGODKI TEDNA

● **Sestavili so koordinacijsko komisijo.** V zvezni skupščini so sporočili, da je skupna komisija vseh zborov za ustavno vprašanja sestavila koordinacijsko komisijo, ki naj pripravi drugi del ustavnih sprememb na področju skupščinskega sistema, v sistemu samoupravljanja ter komunalnem in pravosodnem sistemu. Koordinacijska komisija bo koordinirala stališča in predloge skupaj z ustreznimi političnimi organi in družbeno-političnimi organizacijami v federaciji ter koordinirala delo delovnih skupin ustavnih komisij. V koordinacijski komisiji sta po dva predstavnika socialističnih republik ter po eden predstavnik socialističnih avtonomnih pokrajin. Za predsednika koordinacijske komisije je bil izvoljen Edvard Kardelj, za njegovega namestnika pa dr. Radoslav Ratković.

● **Sklepi seje ZIS.** Na seji zveznega izvršnega sveta so med drugim razpravljali o nekaterih vprašanjih tekoče gospodarske politike. Pristojne zvezne organe je ZIS zavezal, da pripravijo pred-

● **Taktične vojaške vaje.** Na Madžarskem so se začele vaje v taktičnem sodelovanju češkoslovaških, sovjetskih in madžarskih čet, ki jim poveljuje madžarski obrambni minister.

● **Huda prometna nesreča.** Pri Vrčinu, 27 km od Beograda proti Požarevcu, se je zgodila huda železniška nesreča. Z nezmanjšano hitrostjo sta trčila tovorni in motorni vlak s šestimi vagoni. Po uradnih podatkih je 37 potnikov izgubilo življenje, 77 pa je ranjenih. Kdo je zakrivil nesrečo, še raziskujejo.

● **Kmalu dosežen sporazum o Berlinu.** Čeprav so bila predvidevanja o možnosti skorajšnjega sporazuma štirih velesil o Berlinu v zadnjem času pogosta, je najnovejša napoved, da bo ta sporazum kmalu dosežen, vseeno delovala v zahodnoberlinski politični javnosti kot bomba. Zdaj se sprašujejo, ali bodo veleposlaniki, ki se pogajajo od marca lani, sklenili maratonske pogovore že prihodnji teden. Ugibanja temeljijo na novici ameriške agencije AP iz Bonna, da bodo veleposlaniki končali pogovore z večdnevno konferenco, ki se je začela 10. avgusta.

loge za uvedbo nadaljnjih ukrepov za uspešnejše uresničevanje stabilizacijskega programa. ZIS je tudi proučil informacijo Narodne banke Jugoslavije o likvidnosti gospodarstva in poslovnih bank.

● **V Sloveniji je bil gost iz Romunije.** Na povabilo predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije se je mudil na zasebnem obisku v Sloveniji podpredsednik državnega sveta in član prezidija CK KP Romunije Manea Manescu. V Ljubljani ga je sprejel podpredsednik republiškega izvršnega sveta Vinko Hafner. V daljšem pogovoru sta izmenjavala misli o gospodarskem razvoju obeh držav in o možnostih poglobljenega gospodarskega sodelovanja med Romunijo in Jugoslavijo, in še posebej Slovenijo.

● **Za sožitje na Balkanu.** Romunski predstavnik Ion Datkou je na zasedanju ženevske razorožitvene konference zahteval, da se Balkan spremeni v območje miru in sodelovanja, kjer ne bo jedrskega orožja in tujih oporišč. Poudaril je, da Romunija nasprotuje vojaškim blokom.

● **Odpoklicani veleposlaniki.** Sudanska vlada je odpoklicala svoje veleposlanike iz Jugoslavije, Velike Britanije, Italije kakor tudi odpravnik poslov v Keniji. Zunanje ministrstvo je naročilo veleposlanikom, naj se takoj vrnejo v Kartum, ker je tako sklenil svet revolucionarnega poveljstva.

● **Skupen predlog.** ZDA in SZ so na ženevski razorožitveni konferenci predložile skupni osnutek sporazuma o prepovedi biološkega orožja. Predlog pride jeseni pred generalno skupščino OZN.

● **ZDA za sprejem Kitajske v ZN.** ZDA bodo na letošnjem zasedanju Generalne skupščine ZN glasovale za sprejem LR Kitajske v svetovno organizacijo. Tako je napovedal ameriški zunanji minister William Rogers. Vendar pa je dodal, da bodo ZDA proti vsaki pobudi, da bi iz ZN izključili predstavnika Formoze.

● **Spomenik na Kozari.** Predsednik skupščine BiH Hamdija Pozderac je položil temeljni kamen za veličasten spomenik na Kozari. Spomenik, ki je delo zagrebškega kiparja Dušana Džamonje,

bo stal na Mrakovici, na najlepšem vrhu legendarne Kozare. Veljal bo kakšnih 10 milijonov dinarjev, odkrili pa naj bi ga 27. julija prihodnje leto ob 30-letnici znanih bojev na Kozari.

● **Poročal bo Nixonu.** Pomočnik ameriškega zunanjega ministra Joseph Sisco, ki je zadolžen za Bližnji vzhod, je odpotoval v Washington, kjer bo Nixonu poročal o enotedenskih pogovorih z izraelskimi voditelji, ki so bili posvečeni obravnavanju možnosti, da bi zložili prepad med Izraelom in Egiptom o sklenitvi delnega sporazuma o miru na Bližnjem vzhodu. Opazovalci v Beirutu menijo, da Sisko v Tel Avivu ni ničesar dosegel in da prav zato ni odpotoval v Kairo, kot so predvidevali, ker Egiptu ni imel kaj ponuditi.

● **Pred dnevi je v Ankari in Pekingu** izšlo uradno sporočilo o navezavi diplomatskih stikov med Turčijo in LR Kitajsko.

POLITIČNI RAZGLEDI

SUDANSKI BUMERANG

Sudan je z več kot 2,5 milijona kvadratnih kilometrov največja afriška država z največ sosedmi: Libijo, Čadom, Centralnoafriško republiko, Kongom (Kinšasa), Ugando, Kenijo in Etiopijo. Konec leta 1969 je imel Sudan dobrih 15 milijonov prebivalcev. Med njimi je največ črncev (58 odst.), Arabcev (39 odst.) in Etiopcev (3 odst.), razkropljenih v 572 etničnih skupin. Po verodostojnih podatkih je v Sudanu večina muslimani (72 odst.) in animisti (27 odst.), nekaj pa je tudi katoličanov (1 odst.).

Nekdanji angleško-egiptovski kolonij je postal neodvisen 1. januarja 1956, po tistem času se je zvrstilo več vojaških udarov in 25. maja 1969 je prevzel oblast general Nimeiri. Deželi je vladal revolucionarni svet, vojska šteje 20.000 mož, bruto nacionalni dohodek na prebivalca pa je 115 dolarjev na leto.

Ko je Džafer el Nimeri prevzel oblast, se je seveda naslonil na mlade oficirske kolege (tako kot Naser po vojaškem udaru v Egiptu), pa tudi na politične stranke, predvsem na komunistično partijo. Za začetek je bilo to neizogibno, zakaj sudanska KP je najmočnejša komunistična partija v Afriki in ena najpomembnejših v »Tretjem svetu«, šteje kakšnih 10.000 članov, ki so se izredno prilagodili razmeram v deželi, ki so odigrali izredno pomembno vlogo v bojih za neodvisnost in ki imajo na svoji strani predvsem prebivalstvo juga: črnce, ki so prikrajšani za vse in ki jih oblast v Kartumu (ne glede na to, kaj so proglašali po tem ali onem puču) zatira, tako da gre za pravi genocid.

Sudanska KP pod vodstvom generalnega sekretarja Abdela Haleka Mahdžuba je imela v prvi Nimeirijevi vladi nekaj ministrov, povezana pa je bila tudi s sindikalnimi organizacijami. Toda kmalu so se začela nasprotovanja med Nimeirijem in komunisti. KP je očitala Nimeiriju, da je preveč zmeren, ni hotela sodelovati z njegovo po Naserjevem zgledu narejeno Arabsko socialistično unijo, nasprotovala je federaciji z Egiptom, Libijo in Sirijo itd. Odnosi so se zelo zaostrižili in v aprilu lani je Nimeiri izgnal Mahdžuba iz Sudana. Naser mu je ponudil politični azil, potem pa je pogovoril Nimeirija, da ga je sprejel domov. Toda Nimeiri je generalnega sekretarja KP kmalu vtaknil v zapor, iz katerega pa je ušel v začetku leta 1971. Novembra lani je Nimeiri vrgel iz vlade tri oficirje, ki so veljali za komuniste: polkovnika el Nura, majorja el Eta in majorja Hamadalaha. Iz vojske je izključil še 13 oficirjev, češ da so neki tuji sili (mišljenja je bila SZ) izdajali državne skrivnosti.

Ceprav je Sudan dobil veliko pomoč od Sovjetske zveze, pa je bila to bolj vojaška kot gospodarska podpora. Nimeiri se je zato obrnil na Svetovno banko (za posojilo v višini 130 milijonov), zelo pa se je ogreval za federacijo z Libijo in Egiptom, v katero bi ti dve državi prinesli največ: Libija denar, Egipt pa kadre. Ko pa se je federaciji sklenila pridružiti še Sirija, se je Ni-

meiri nehal navduševati, ker se je zbal nasprotovanja levičarjev.

V takšnih razmerah — in zaradi takšnih razmer — je skupina oficirjev na čelu z majorjem el Atom 19. julija letos izvedla državni udar. Nimeirija so zaprli, mu rekli, da gre lahko na tuje, izpustili so politične zapornike, prekličili prepoved KP in še nekaj drugih strank, rekli, da je konec »korumpirane osebnosti Nimeirijevega režima«, obljubili vso podporo palestinskemu gibanju (za Palestince zadnje čase arabske države niso pripravljene storiti kaj več, kot medlo protestirati, to dokazuje tudi njihova reakcija na zadnji obračun jordanskega kralja Huseina s komandosi), uprli so se federaciji arabskih držav itd. Na čelo revolucionarnega sveta (torej za predsednika države) so postavili polkovnika el Nura, ki je bil tedaj na zdravljenju v Londonu, v vrh oblasti pa sta prišla seveda tudi el Ata (kot vrhovni poveljnik oboroženih sil) in Hamadalah.

Tako je bilo komaj tri dni. Arabskim državam ni bil všeč preobrat v Sudanu. Znano je, da komunistične partije ne smejo delovati v njih, da so prepovedane in preganjane. Zato sta Libija in Egipt sklenila spraviti Nimeirija nazaj na oblast: pomagala sta mu tako z letalskimi silami kot s tem, da je Egipt omogočil umik sudanske vojske s Sueskega prekopa in njeno posredovanje v nasprotnem udaru. Libija je šla pri tem celo tako daleč, da je nad svojim ozemljem prestregla letalo britanske družbe BOAC, v katerem sta med potniki letela v Sudan tudi polkovnik el Nur in major Hamadalah — ki naj bi v Kartumu zasedla položaje v novem vodstvu: čez nekaj ur je Nimeiri že prevzel oblast.

Toda s tem zadeva ni bila opravljena. Nimeiri je sklenil obračunati tako s pučisti kot s komunisti in vsemi levičarji tv Sudanu. Ubiti je dal tako el Ata, el Nura in Hamadalaha kot generalnega sekretarja KP Mahdžuba, generalnega sekretarja sudanskih sindikatov, Leninovega nagrajenca za mir in podpredsednika Svetovne sindikalne federacije Safeja Armela el Šejka, člana CK KP

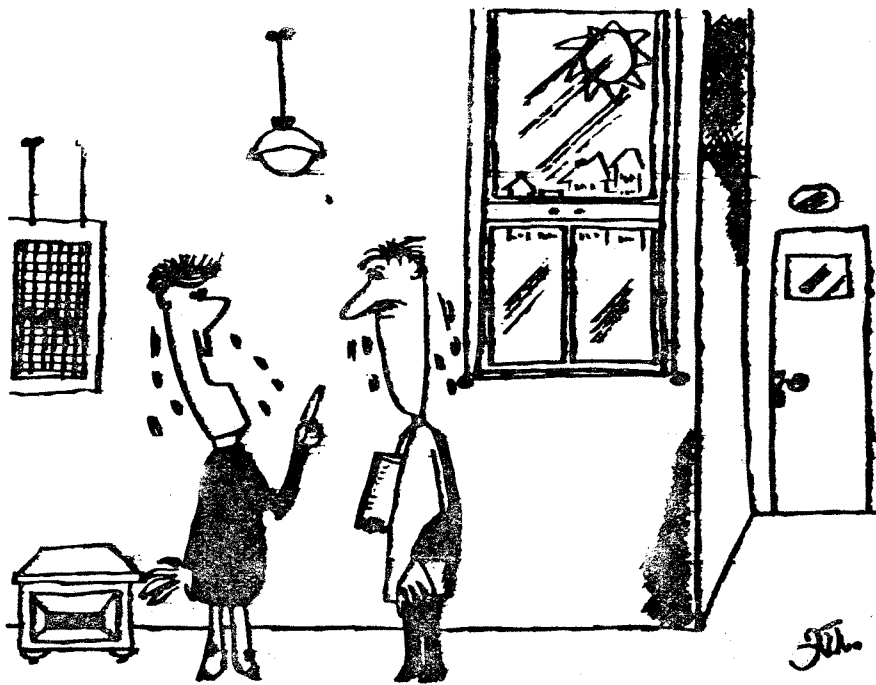

in nekdanjega ministra za jug Josepha Garanga itd. Začel se je množični pokol komunistov, ki spominja na razmere v Indoneziji po strmoglavljenju predsednika Sukarna. Sovjetska zveza, ki je bila naklonjena pučistom z el Atom na čelu, se je po Nimeirijevi vrnitvi na oblast znašla v neprijetnem položaju: general je ukazal likvidirati KP, kar je SZ ogorčilo, toda na Nimeirijevi strani je ves čas egiptovski predsednik Sadat... Kartum je zaostрил odnose tudi z nekaterimi drugimi državami in položaj se gotovo še ne bo kmalu razjasnil.

Po tistem, ko je maroški kralj Hasan II. po 10. juliju krvavo zadušil upor vojske, ki je hotela prevzeti oblast, po tistem, ko je jordanski kralj Husein 14. julija sprožil ofenzivo na palestinska oporišča, po tistem, ko je libijski voditelj Gadafi 22. julija dal prestreči letalo s sudanskima voditeljema in po tistem, ko je strmoglavilo (baje sestreleno) letalo z nekaj pomembnimi iraškimi voditelji (Irak je bil edina arabska država, ki je takoj podprla sudanske pučiste), je seveda mogoče sklepati le eno: arabski svet je zašel v hudo krizo, ki se utegne še zaplesti zaradi vmešavanja tujih sil v bližnjevzhodne razmere in zaradi neizogibnega povečanja samozvesti v sovražnem Izraelu.

Komentator

VSAK TEDEN ENA ...

GABER

Stari trg

KUHINJA
VEGA 55

MATAJUR, 8. AVGUSTA

Vas Matajur leži na strmem pobočju hriba istega imena. Do nje se pripelješ po cesti iz Špetra Slovenov v Nadiški dolini, do tja pa prideš najhitreje prek Gorice ali Kobarida.

Tam je bilo 8. avgusta veliko srečanje med pripadniki štirih sosednjih narodov. Pobudnik za to prireditev je bilo kulturno društvo »Ivan Trinko« iz Čedadu skupaj z domačimi duhovniki slovenskega rodu.

Za povprečnega Slovenca, doma neke iz osrednjih slovenskih pokrajin, leži Beneška Slovenija nekje na robu sveta. Predvsem, ker je do nje razme roma težko priti, pa tudi zaradi meje mora popotnik narediti velik ovinek. Toda ko si že tam, si poplačan z zanimivostmi, ki jih vidiš.

Morda je največja zanimivost v tem, ker beneški Slovenci živijo glede svoje narodnosti in njenega izpovedovanja v razmerah, v kakršnih smo mi živeli konec prejšnjega in v začetku tega stoletja. Deželica je zelo revna, po globokih dolinah in strmih pobočjih je manj plodne zemlje kot kje v Suhi krajini. Zato se prebivalci zadnja desetletja množično izseljujejo v tujino, predvsem v Francijo, Belgijo, Nemčijo in Švico, pa tudi v Ameriko. To je bilo tudi videti na oznakah avtomobilov, v vasi Matajur in na trati nad vasjo. Mnogi so prišli domov na dopust in so ob tej ložnosti tudi prišli pogledat, kaj jim bodo pokazali med srečanjem in kaj povedali.

Velika zanimivost je tudi to, da so na tako ozkem prostoru kar štirje narodi. Poleg domačinov, Slovencev, ki so se ohranili kljub temu, da že vsaj eno tisočletje živijo ločeni od rojakov iz drugih predelov Slovenije, najdemo tu blizu Furlane, narod s slikovito, latinščini precej podobno govorico. Nadalje so

po mestih številni priseljeni Italijani, v sosedni Koroški pa žive priseljeni in domači Nemci, seveda poleg koroških Slovencev.

Prav zaradi tega je srečanje na Matajurju postalo manifestacija sožitja med narodi. Na njem so se pojavili tudi Slovenci, narod, katerega samobitnosti in obstoja javno pravzaprav niso priznavali v Italiji še nikoli. Deloma za to niso čutili potrebe niti sami, ki se ob toliki zaostalosti niso zavedali svojih pravic. Toda čez take stopnje razvoja smo šli tudi Slovenci v matični domovini. Še več, na tej stopnji so bili nekoč vsi narodi, nekateri pa so še zdaj.

Slovenski pevci, tako tisti iz jugoslovanskega dela Slovenije, iz avstrijske Koroške in iz Beneške Slovenije, so nastopali enakopravno ob Italijanih in Furlanih. S tem so seznanili pripadnike drugih narodov s svojim znanjem, z našimi pesmimi in našo kulturno tradicijo. Tako so stopili iz stanja prostovoljne, pa tudi prisilne podrejenosti in pokazali, da hočejo biti enakopravni, da niso nič slabši od drugih.

Znano je, da vsi ljudje predvsem želimo raznolikosti. Kje pa je več raznolikosti kot tam, kjer živijo tako blizu skupaj kar štirje narodi? Zato je bilo za vsakega pripadnika enega od narodov posebno doživetje seznanjati se s pesmimi drugih treh.

Podobna mednarodna srečanja, ki naj bi v naslednjih letih postala tradicionalna, kot je na primer slovenski ples na Koroškem, pa bi bila lahko tudi pomembna spodbuda za turizem. Beneška Slovenija ima za prebivalce mest iz severne Italije poseben mik zaradi miru, čistega zraka in domačnosti. S turizmom bi si prebivalci tudi pomagali iz revščine in najbrž bi bilo tudi izseljevanja manj.

Ne smemo prezreti tudi političnega pomena takih srečanj, kot je bilo na Matajurju. Iz govorov dveh predstavnikov, predsednika društva »Ivan Trinko« Izidorja Predana in zastopnika domačih duhovnikov Emila Cenčiča je izzvenelo, da beneški Slovenci terjajo svoje pravice, ki jim gredo kot ljudem in prebivalcem republike z demokratično ustavo. Italija prav nič ne bi izgubila, če bi jim te pravice dovolila, pač pa bi veliko pridobila na svojem ugledu. Beneškim Slovincem gredo te pravice kot manjšini tudi v okviru človečanskih pravic, ki jih terja OZN. Emil Cenčič je govoril tudi o pravicah Slovencev, ki bi jih morali imeti v okviru izpovedovanja krščanskih načel. Oba govornika pa sta predvsem poudarila, da pripadnost k manjšini ne pomeni težnjo po odcepitvi. Beneški Slovenci se zavedajo svoje tradicionalne pripadnosti italijanskemu življenjskemu prostoru in tisočletne povezanosti z romansko kulturo.

Udeleženci srečanja so tudi pozdravili javno obsodbo nedavnega šovinističnega izgredu v Klodiču, ki ga je skupaj s Slovenci obsodila vsa napredna italijanska javnost. V današnjem času pomeni šovinizem, oziroma narodnostna nestrpnost, žalostni ostanek divjštva in bi zaradi tega zanj ne smelo biti prostora v urejeni in demokratični družbi, kakršna je italijanska.

Končno je potrebno poudariti, da je bilo srečanje pristržno, da je bil kraj

Beneški kmet — garač s koso, košem in grabljami

prelep in da je bilo čutiti vzdušje medsebojnega spoštovanja med pripadniki različnih narodov. Zato bi bilo prav, če bi na prihodnja taka in podobna srečanja v Beneško Slovenijo prišlo več

ljudi iz osrednjih slovenskih pokrajin. Tudi izlete bi lahko organizirali in bi bili udeleženci bogatejši za marsikatero novo spoznanje.

Mile Pavlin

ZDRAVNIŠKI PREGLED ČLANOV ZBOWID

Člani poljske zveze borcev za svobodo in demokracijo (ZBOWID), ki so se borili na vzhodu in zahodu, kakor tudi zaporniki nekdanjih nacističnih koncentracijskih taborišč, so prišli v zdravstvenem pogledu do posebne pravice. Vodstvu ZBOWID je v sporazumu s poljskim ministrstvom za zdravstvo in socialne zadeve doseglo uvedbo rednih zdravniških pregledov svojih članov. — V to akcijo so vključene vse zdravstvene ustanove na Poljskem. — Najprej pregledajo člane stare nad 65 let, članice stare nad 60 let ter invalide, ne glede na njihovo starost.

S temi pregledi bi radi ugotovili kakšno je zdravstveno stanje članov

ZBOWID in kakšne so na njihovih organizmičnih posledice trpljenja v II. svetovni vojni.

Tako ugotavljajo v resoluciji in pozivajo vlado naj omogoči redne občasne zdravniške preglede vsem tistim ženskam in moškim, ki so za domovino žrtvovali svoje zdravje.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO

PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likoarjeva—

Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA

TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne kliseje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- Zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- Štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- Revijo »AVTO«
- Revijo »STOP«
- Zabavni tednik »ZVITOREPEC«

SREČANJE BORCEV V METLIKI

(nadaljevanje s 1. strani)

Odbor je razpravljal tudi o načrtih za svoje delo v prihodnjih letih. Predvsem se je izjasnil proti načelu, naj bi deloval samo ob proslavah in raznih obletnicah, pa še to samo v ozkih okvirih. Tako naj bi odbor do leta 1973 sodeloval pri zbiranju denarja za asfaltiranje ceste iz Metlike v Drašiče. Ta cesta naj bi bila spomenik 15. brigadi. Nekatera podjetja so že obljubila svoj prispevek, saj bi cesta kot del vzporednice magistrale Zagreb—Reka veliko pomenila za Belo krajino in razvoj turizma v njej.

Zbiranje denarja za asfaltiranje ceste v Drašiče naj bi potekalo predvsem iz dodatnih virov, tako da ne bi oškodovale akcije za gradnjo drugih cest v Beli krajini, predvsem tiste iz Črnomlja proti Podturnu prek Semiča. Drugače pa je potrebno šteti vso Belo krajino za enoten prostor in njena razdeljenost na dve občini ne bi smela imeti za posledico podobno razdeljenost na gospodarskem in političnem področju.

MP

OB TABORNEM OGNJU

Za 46 let 660 dinarjev pokojnine

Ze slovoj zveni nekam čudno, če pa k temu povem še, da sem visokokvalificiran pečar, rezervni poročnik iz NOB ter 30 odstotni vojaški vojni invalid, se bo to zdelo še bolj nenavadno.

Ne nameravam pisati življenjepisa, navesti pa le moram nekaj podatkov, če hočem opravičiti naslov.

Ko mi je bilo 10 let, sem šel kot vse sirote brez staršev služiti za pastirja. Od takrat sem se preživljal sam, z zaslužkom svojega dela. Ko sem imel 16 let, sem se šel učiti pečarskega poklica.

Delovno dobo imam priznано od 14. leta dalje. To se pravi od leta 1927. Od te se mi seveda obdobje še obvezni vojaški rok in učna doba.

Od leta 1938 pa do vstopa v NOV sem delal v Poljanski in Selški dolini ter v Škofji Loki, zato sem bil po letu 1941 večkrat skupaj s prvimi partizani. Prenašal sem pošto v Škofjo Loko in

obratno. Zato se danes marsikdo čudi, da nimam priznane posebne dobe že pred 9. 9. 1943. Tudi meni ni stvar povsem jasna. Navedem naj še to, da sem v zadnji polovici leta 1943 delal tudi v Mariboru, kjer je moj delodajalec moral prevzeti delo, ker je imel veliko pomočnikov. Delati smo v tamkajšnji bolnišnici. V Mariboru je bil tudi moj brat, ki je stanoval v neposredni bližini zaporov. Bil je velik simpatizer OF in je z njo tudi sodeloval. Kot terenskemu sodelavcu partizanov, sem mu po svojih močeh tudi pomagal. Toda on je kmalu po vojni umrl. Tudi mnogi drugi, s katerimi sem sodeloval, so pomrli, nekaj jih je tudi padlo. Najbolj pogrešam Petra Kavčiča iz Škofje Loke in Franca Ingoliča iz Smartnega pod Šmarno goro. Bila sta res prava tovariša in vem, da me pri iskanju pomoči za priznanje posebne dobe ne bi zapustila, kot so to žal storili prenekateri.

Da nimam še urejene zadeve, sem nekoliko tudi sam kriv, ker sem se prepozno začel ukvarjati s to zadevo. Večina mojih takratnih sodelavcev je imela že urejeno priznanje posebne dobe, zato sem pri marsikom zaman iskal pomoči. Prvo prošnjo sem vložil leta 1958. Čez dve leti sem dobil negativen odgovor. Drugo prošnjo z enakim izidom so mi rešili v enem letu. Priče, ki sem jih navedel, niso imele več kaj povedati. Res pa je, da je še precej takih, ki bi lahko dali pozitivno izjavo o mojem delu, pa me prepričujejo, da se ne spominjajo več, kaj in kako je takrat bilo. Ko sem jim iz Škofje Loke nosil pošto, cigarete,

žganje, denar in sploh vse, za kar so me prosili, so me dobro poznali, sedaj pa se vsega tega ne spominjajo več...

Pripominjam, da sem nameraval vstopiti v NOV že maja 1943, pa je bila žena ravno na porodu, pozneje pa je hudo zbolela, zato je v takem stanju res nisem mogel pustiti same. Tako se je moj odhod v partizane zavlekel do 17. 11. 1944, ko je bila na našem terenu mobilizacija. Zanj sem zvedel že preje, toda počakal sem, ker se nisem hotel umakniti, kot so to mnogi storili.

Da sem se bojeval zavestno, dokazuje tudi to, da sem bil že konec leta 1944 namestnik komandirja čete, kasneje pa njen komandir. Med boji sem bil dvakrat ranjen in dvakrat odlikovan.

Po vojni sem se takoj vključil v delo na terenu, katerega še sedaj opravljam. Saj sem bil polnih 15 let tudi predsednik ZB. Povem naj še to, da sem bil od leta 1951 do 1962 privatni obrtnik. Ko je bila ustanovljena samopomoč obrtnikov, sem bil med prvimi njen član. Do leta 1962 sem vplačal nad 200.000 starih dinarjev. Ko pa sem iskal leta za pokojnino, me ni ščitil noben zakon, da bi mi ta leta priznali. Za ves ta čas, so mi izplačali borih 55 starih dinarjev.

Kdo me pozna — teh ni malo — lahko potrdi, da je moja izpoved povsem resnična. Vse to pa sem napisal, da bi se morda le kateri od tistih, ki sem z njimi sodeloval, spomnil mojega aktivnega dela in mi s svojim pričevanjem pomagal, da bi z obnovitvijo postopka le prišel do statusa borca.

JOŽE MLAKAR

DOPISNIKI NAM POROČAJO

RAVNE NA KOROŠKEM

SODELOVANJE MED BORCI IN TABORNIKI

Taborniki odreda »koroških jeklarjev« iz Raven priredijo vsako leto za svoje člane taborjenje v naravi, pod šotori. Tako je upravni odbor odreda tudi letos pripravil taborjenje za svoje člane, pa tudi za najmlajše — »medvedke« in »čebelice«. Taborniki bodo deset dni; taborjenje pa se bo začelo 8. t. m., in sicer na Obretanovem pod Uršljo goro, kjer je bila znana partizanska javka. Tam je bila ustanovljena tudi 1. koroška četa.

Udeleženci se bodo učili tudi taborniških veščin; tako bodo napravili »pohod v neznanost«, vadili se bodo na orientacijskih pohodih, dalje potovanja z uporabo busole, pa signaliziranja itd. Med drugim bodo na-

pravili pohode proti Mežici, na Smrekovec, na Uršljo goro, v St. Vid ter obiskali kraje po poteh, kjer je leta 1944 hodila slavna XIV. divizija. Na teh poteh bodo obiskali tudi Zavodnje, kjer je padel partizanski pesnik Karel Destovnik-Kajuh.

Upajo, da bo taborjenje s sodelovanjem združenja borcev NOV iz Raven doseglo svoj namen; na taborjenje so povabili tudi zastopnike združenja borcev, ki bodo tabornikom pripovedovali svoje doživljanje med NOB na Koroškem in govorili o zgodovini koroških partizanskih enot.

FRANJO SREBOTNIK

DOBROVA PRI LJUBLJANI

OBISKALI SMO DRAŽGOŠE

Združenje borcev NOV Dobrova pri Ljubljani je v proslavo 30-letnice vstaje priredilo tudi izlet v partizanske kraje na Gorenjskem. Izleta se je udeležilo 95 članov s svojci.

Odpeljali smo se 1. avgusta z dvema avtobusoma. Najprej smo se ustavili v Škofji Loki. Ogledali smo si mestne znamenitosti in muzej. Pot smo nadaljevali po Selški dolini v Železniki. Tam sta nas sprejela predsednik in član ZB NOV Železniki. Opisala sta nam krajevno zgodovino in se zlasti pomudila pri pomembnih dogodkih med NOB. Pripovedovala sta, kako so partizani prvič neuspešno napadli nemško postojanko v Železnikih, potem pa, kako so drugič dokončno obračunali s sovražni-

kom. Na tistem kraju zdaj stoji spomenik.

Pot nas je vodila dalje po vijugasti cesti navzgor v Dražgoše. Spremljala sta nas tovariša iz Železnikov in nam med potjo pojasnjevala krajevne in zgodovinske značilnosti. V Dražgošah se nam je pridružil še en borec. Povedel nas je k znameniti Bičkovi skali, od koder je tako lep razgled. Tovariši so nam opisali boje in kako so Nemci požgali ter razdejali Dražgoše. Po vojni so vas lepo obnovili in začelo se je novo življenje.

Dolžni smo zahvalo domačinom, zlasti predsedniku ZB NOV Železniki, da so nas tako lepo sprejeli in nas živo seznanili z zgodovinskimi dogodki. Takšnih izletov si še želimo!

JOŽE KOMAT

KOTLJE

OBISKALI SO TOVARIŠE V VOJNIKU

Združenje borcev NOV v Kotljah je izpolnilo obljubo; lani je obljubilo borcem v Vojniku, da jim bo vrnilo obisk; to so storili 31. julija.

Izletniki so si najprej ogledali muzej ljudske revolucije v Celju in »Stari pisker«, kjer je bila znana gestapovska mučilnica. Nato so nadaljevali pot v Vojnik. Tam so počastili spomin padlih med NOB; pred spomenik so položili venec.

Potem se je začelo prijateljsko srečanje s tovariši borci iz Vojnika.

Na nadaljnji poti proti domu so se izletniki pomudili še ob spomeniku v Frankolovem in počastili spomin obešenih talcev. Končno so se ustavili še v zdravilišču v Dobrni. — ZB priredi vsako leto izlet za svoje člane, vselej v druge kraje, znane iz NOB.

FRANJO SREBOTNIK

22. avg. na Oblakov vrh

V počastitev 30. obletnice vstaje slovenskega naroda vabimo borce, aktiviste in vse druge, predvsem mladino, na proslavo, ki se bo začela v nedeljo 22. avgusta ob 15. uri na Oblakovem vrhu nad Idrijo. Govoril bo predsednik občinskega odbora ZZB NOV iz Idrije tovariš Ivan Čuk.

JESENICE

ZA OBČINSKI PRAZNIK KAR TRI RAZSTAVE

Za občinski praznik 1.8. so na Jesenicah 30.7. odprli kar tri razstave hkrati. Ob 17. uri je bila otvoritev kolektivne razstave članov Dolik, uro kasneje so sodelavci oddelka NOB tehničnega muzeja odprli zgodovinsko dokumentarno razstavo »Spomeniki revolucije«. Tretja, ki so jo odprli ta dan ob 19. uri v mali dvorani in čitalnici Delavskega doma pri Jelenju pa je bila 15. gorenjska in 3. medklubska razstava umetniške fotografije.

Na sliki vidimo del razstavnega prostora Razstave »Spomeniki revolucije«. Poleg spomenika NOB so bili razpostavljeni panoji, na katerih se vidijo zla dejanja okupatorja

v zadnji vojni in pa nekaj skulptur, ki ponazarjajo trpljenje tega časa.

Ob otvoritvi je govoril predsednik Občinskega odbora ZZB NOV Franc Konobelj-Slovenko, ki je dejal, da je bila ta razstava ob 30-letnici revolucije pripravljena zato, ker se tradicije NOB goje in oživljajo posebno in učinkovito s fotografijo in upodabljačo umetnostjo.

Na koncu je treba poudariti, da so se slikarji, fotografi in zgodovinarji Jesenic na ta način lepo oddolžili spomenu 30. obletnice vstaje Slovenskega naroda.

BRANKO BLENKUŠ

LJUBLJANA

LEPA PROSLAVA IN PRIJETEN VEČER

Združenji borcev Krim in Rudnik, sta 22. julija priredili proslavo vstaje. Sodelovala je tudi ZVVI. Prireditve je bila na vrtu pred prostori družbenih organizacij, ob športnem igrišču športnega kluba Krim. Tone Lavriha je v slavnostnem govoru govoril o pomenu štiriletnega boja za zmago nad nacifašizmom. Poudaril je uspehe in prizadevanja našega delavskega razreda po osvoboditvi, ko nastaja pri nas najnaprednejša družbena ureditev, samoupravni so-

cializem. Opozoril je na najpomembnejše naloge v sedanosti in kako velik pomen ima naša vseljudska obramba.

Prireditelji ob tej priložnosti niso pozabili tudi tistih članov, ki se prireditve zaradi onemoglosti niso mogli udeležiti; obiskali so jih na domovih. — Po slovesnosti so stari borci in aktivisti preživeli zbrani prijeten večer.

STANISLAV ŽBOGAR

Imeli smo ljudi

CIRIL OBID

Doma je bil iz Cerknega. Odšel je od nas tiho in veliko prezgodaj — bilo mu je komaj petinštirideset let. Toda imel je za seboj že težavno pot od otroštva v revnih razmerah in trpljenja v mladosti v posebnem kazenskem bataljonu italijanske vojske, kamor so ga vtaknili kot druge naše primorske fante. Med bombardiranjem v daljnem italijanskem mestu je bil hudo ranjen. Poslali so ga domov. Kmalu je okreval in našel svoje mesto v 3. bataljonu Vojkove brigade. Kot borec je bil večkrat odlikovan in sprejeli so ga v KP. Že med vojno so ga poslali v letalsko šolo. Kot mlad oficir, navigator, je služil v raznih krajih v Jugoslaviji.

Ko se je vrnil domov, je z vedrino, iskrenostjo in tovariško sodeloval v družbenem življenju. Njegova smrt nas je vse hudo prizadela. Na zadnji poti ga je spremljalo veliko prijateljev in soborcev. Ob grobu so se poslovili od njega pevci in predsednik ZB Cerkno Pavel Makuc.

MARJANA OKRŠLAR

Nedavno je preminila v Zlebeh v svojem 87. letu. Rodila je kar osemnajst otrok, izmed katerih je živih dvanajst. Prestala je gorje

dveh svetovnih vojn; druga vojna pa je bila za njeno družino še zlasti velika preizkušnja. Vsi njeni otroci so bili odločni za boj proti okupatorju, saj jih je vzgojila v domoljubni ljubezni. Dve hčeri sta bili politični aktivistki in sta dobili priznanje za svojo dejavnost med NOB.

Pogreb Okršlarjeve mame v Preski je pokazal, kako izredno priljubljena je bila ta žena; na zadnji poti jo je spremlilo nad tisoč ljudi in grob je pokrilo nad 20 vencev.

ALBIN BERETIČ

Dne 5. julija smo v Šmarjeti pri Novem mestu pokopali enega prvih partizanov šmarješkega kraja — Albina, ki je nenadoma preminil. — Rodil se je leta 1912 v Šmarjeti v družini vaškega malega trgovca in kmeta. Izučil se je za trgovskega pomočnika. Spomladi 1942 je odšel k partizanom. Pod njegovim vplivom so se uvrstili v partizanske vrste številni njegovi vrstniki. Odkar so ustanovili Gubčovo brigado, je bil skoraj ves čas v njenih vrstah. Po vojni je bil do leta 1946 komandir postaje LM v Prekmurju. Zadnje obdobje svojega življenja je preživel v rojstni vasi, zvest ciljem, ki se je zanje bojeval. Kot tak je bil priljubljen med vsemi. Na njegovi zadnji poti se je pokazalo, da je imel številne prijatelje in da je užival splošno spoštovanje. Ohranili ga bomo v lepem spominu!

velika sezonska razprodaja poletne KONFEKCIJE in OBUTVE

pri **nama** Ljubljana

od 2. do 16. avgusta

V POSLOVALNICAH:

- VELEBLAGOVNICA PRI POŠTI, Ljubljana
- KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana
- BLAGOVNICA, Kočevje
- BLAGOVNICA, Škofja Loka

20 - 50% ZNIŽANJE PRODAJNIH CEN

- ženske obleke, kostimi, kompleti, halje, hlačni kostimi,
- otroške obleke, kompleti, igralne hlače in podobna oblačila, vse za starost od 1. do 16. leta
- moška, ženska in otroška letna obutev

kupite sedaj - kupite dobro - kupite poceni

UTRINKI IN ODMEVI

LUDVIKOVA 60-LETNICA

Predsednik mestnega odbora ZB NOV v Novi Gorici, tovariš NOVAK LUDVIK-ALEKSANDER je te dni praznoval svojo 60-letnico.

Doma je v Idriji, kjer je bil rojen 5. avgusta 1911. Izučil se je za frizerja, kar je ostal do avgusta 1942, ko je odšel v parti-

zane. V Ljubljano je emigriral septembra 1930. Potem je bil nekaj let frizerski pomočnik. Kasneje je odprl lasten salon v Bohinjski Bistrici in od leta 1940 v Zirovnici na Gorenjskem. Razpad bivše Jugoslavije je doživel kot vojak v Karlovcu. Vrnil se je v Zirovnico, kjer je kmalu navezal stike z aktivisti OF in je 15. avgusta 1942 že odšel v partizane.

Spomladaj 1943 je bil že komisar, 4. bataljona v Gorenjskem odredu. Po razpadu Italije je prišel na Dolenjsko, kjer je kmalu postal komisar Slovenske vojaške centralne partizanske bolnišnice (SVCPB) na Rogu.

Član KPJ je postal med vojno na Gorenjskem januarja 1943. Demobiliziran je bil s činom kapetana I. razreda. Od leta 1949 do upokojitve pred petimi leti je delal v organih za notranje zadeve. Več let je bil vodilni delavec v LM, zadnja leta službovanja pa je bil komandir obmejne milice v Rožni dolini pri Gorici.

Predsednik mestnega odbora ZB NOV Nova Gorica je že četrto leto. V tej organizaciji je včlanjeno okrog 1000 članov in članic. Letne skupščine te mestne organizacije so najlepše potrdilo uspešnega družbenopolitičnega dela borčevske organizacije v Novi Gorici, za kar ima znaten osebni delež prav njen predsednik tovariš Ludvik.

Zelimo mu, da v krogu svoje družine, med prijatelji in znanci kar najlepše praznuje svoj praznik in pa da bi ga tako pri zdravju praznoval vsaj še nekaj desetletij!

LUDVIKOVI TOVARIŠI

Tovarna igel

KOBARID
IZDELUJEMO:

vse vrste ročnih in strojnih igel; izvijače navadne in križne ter garniture izvijačev. Podložke: JUS M. B 2011; JUS M. B 2013; JUS M. B 2110; JUS M. B 2136; JUS M. B 2150; DIN 6799. Injekcijske igle za humano medicino in veterino; igle za utenzilije za tekstilno industrijo.

Združena lesna industrija Trzin

ODDELKI: ZAGA — ZABOJARNA — POHIŠTVO — TAPETNIŠTVO

vam nudi po konkurenčnih cenah kvalitetno pohištvo, dopolnjeno s tapetniškimi izdelki, preskrbi vas z vsemi vrstami lesene embalaže in najzahtevnejšimi paletami. Pri gradnji pa vam lahko pomagamo z žaganim lesom, ladijskim podom in lepimi oblikami stenskih opažev.

Obiščite nas, prepričajte se o kvaliteti naših izdelkov in nizkih cenah.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE
KONS TRUKTOR
MARIBOR, SERČEVA UL. 8 — TELEFON 25-930 — TELEX YU-KONMAR 331 80

KONS TRUKTOR OPRAVLJA DOMA VSE VRSTE GRADBENIH DEL Z EKONOMSKIMI ENOTAMI:

gradbena proizvodnja, gradivo, gradbena obrt, kovinar, mehanizacija, mizarstvo ter projektivno-tehnološki biro.

V TUJINI PA S SVOJIMI PODJETJI:

v Avstriji

Rationellbau GMBH, Wien,

v Nemčiji

Konstruktor bau GMBH u. Co. München,

v Franciji

Société insulaire de construction, Ajaccio.

GRADIMO TUDI ZA TRG IN PREVZEMAMO INŽENIRING.

DNEVNA SOBA FLORIDA EKSTRA

Zato vam priporočamo naše ekskluzivne udobne dnevne sobe

Florida extra
Aleksandra stereo
Patricia
Daniela
Claudia

MESTO BORCEV

Leskovac je mesto v Srbiji, ki ima komaj 20.000 prebivalcev. V času od 1941—1945 je to mesto dalo 4000 borcev NOV, ki so se borili v 12 odredih in 24 brigadah. Med njimi je 7 narodnih herojev, 1507 borcev je vojaških vojnih invalidov, a kakih 4000 prebivalcev tega mesta so prizadela fašistična in zavezniška bombardiranja, ki so uničila nad 1000 hiš v mestu.

Za Zadrom je v Jugoslaviji bil Leskovac med vojno najbolj porušeno mesto. Iz Leskovca je bilo tudi največ internirancev v Norveški, Avstriji, Nemčiji in Franciji.

V KRAJIH, KJER SEM PARTIZANIL

Na dan vstaje slovenskega ljudstva, ko smo se spominjali tistega dne pred 30 leti, kadar smo rekli sovražniku odločilni NE, sva se z ženo namenila obiskati nekaj partizanskih krajev. Zaradi zadržka sva lahko šla na pot šele naslednji dan. Pridružil se nama je tovariš, ki se je bojeval na Štajerskem in je želel videti Primorsko.

Na Krasu ljudje ne morejo živeti brez velikega truda, vendar ne tožijo. Govorijo sicer, da življenje pač ne teče vselej tako, kakor bi naj teklo po željah ljudi. V veliko zadoščenje pa jim je, da so zdaj v okviru matične domovine in da je bilo marsikaj narejenega po vojni, zlasti še, da je življenjska raven višja. Najbolj so veseli največjega bogastva, ki ga človek lahko doseže — svobode! Temu ljudstvu družba res ni dala vsega, kar bi mu morala dati spricho tega, da je četrto stoletje vztrajalo zavedno pod fašističnim nasiljem, ko so jim vsiljevali svojo »kulturo«. Ni pa treba še posebej poudarjati deleža tega ljudstva med NOB.

Na poti smo se najprej ustavili pri mojih soborcih v Zireh. Pogled se mi je ustavil na hribih, ki smo jih med vojno tolikokrat prehodili — v žalostnih in tudi veselih dneh. Tu je »Javorč« s svojimi mogočnimi smrekami in zagledali smo se v Zirovski vrh... Potem smo obiskali prijazno vasico Govejek. Nekdanji soborci so bili doma. Težko je povedati, kako prisrčno so nas sprejeli.

»S petnajst dnevnega pohoda Črnomelj—Jajce pošiljamo vsem skupaj lepe pozdrave! je zapisano na kartici, ki so jo uredništvu »TV 15« naslovili slovenski mladinci in mladinke, ki so se udeležili prvega spominskega pohoda v Jajce.

Povsod, kjer smo se ustavili, so nas sprejemali, kakor so nekoč vselej sprejeli njihovi starši partizane.

Kako si ti ljudje želijo, da bi jih obiskovali nekdanji partizani, spoznamo tudi iz tega, da so mi naročali, naj povem vsem še živim soborcem, ki so bili med vojno v teh krajih, da bi obiskali svoje tovariše. To je bil tudi glavni namen tega dopisa, da bi tovarišem borcem izročil povabilo ljudi iz teh krajev.

PAVEL DOBROVOLJC

POMEMBNO SREČANJE

Na drugem srečanju starejših primorskih učiteljev, ki je bilo pred kratkim v Tolminu je prof. Ljodje Bizjak govoril o pomenu in vlogi tolminskega učiteljskega (1919—1929) in 30 obletnici OF.

Potem ko je orisal zgodovinske podatke te šole in njen pomen za krepitev nacionalne zavesti in odpora proti fašizmu, je ugotovil, da je razvoj dogodkov na Primorskem spricho fašističnega nasilja utrjeval narodno in razredno zavest delovnih ljudi na tem območju. Zato je lahko razumljivo, da je po kapitulaciji Italije prišlo na tem ozemlju do vseljidske vstaje primorskega ljudstva.

Na sestanku so nato obujali spomine tudi na to borbo, na lepe in hude doživljaje in dogodke. In marsikaj od tega lahko rabi za izpopolnitev lokalnih kronik krajev.

STANKO SKOCIR

PRAVNA POSVETOVALNICA

Dodatek za pomoč in postrežbo upokojenca

O. R. Celje

Vprašanje: V dopisu sprašujete, ali lahko tudi starostni upokojenec, ki je postal popolnoma nesposoben za gibanje, dobi dodatek za pomoč in postrežbo.

ODGOVOR: To, da je kdo starostno upokojen, ne izključuje možnosti, da se mu prizna tudi dodatek za pomoč in postrežbo, če mu je za osnovne življenjske potrebe neogibna stalna pomoč in postrežba drugega. Potrebno pa je, da postane starostni upokojenec invalid I. kategorije invalidnosti med uživanjem starostne pokojnine. Seveda pa mora starostni upokojenec izpolnjevati tudi splošne pogoje za priznanje te pravice, ki so sicer določeni v zakonu o invalidskem zavarovanju (določena pokojninska doba, delovna leta).

M. M. Podpeca

Vprašanje: V obširnem dopisu pišete o krivici, ki se vam je zgodila. Po 35-letni delovni dobi ste šli leta 1958 v pokoj. Ker imate slabo rudniško stanovanje ste se odločili za lastno gradnjo. Z zagriznim delom, po mnogih žrtvah in odpovedih, ob pomoči znancev in z vsemi prihranki, ste jeseni spravili hišico pod striho. Kot borec ste pri ZZZB Ravne zaprosili za 3 milijonski kredit, pa vam je bila prošnja zavrnjena. Pojasnili so vam, kar pa v odločbi ne piše, da zaradi tega, ker gradite v Hočah, torej izven območja občine. V najtežjih okoliščinah, leta 1942, ste šli v partizane, polni idealizma, in se borili do osvoboditve ne za svoj rojstni kraj temveč za svobodo vse domovine in boljše življenje vseh jugoslovanskih narodov. Odkar ste se leta 1947 vrnili iz vojske, ste bili zaposleni pri rudniku v Mezici in bili vsekozi aktivni. Zdaj ko ste prosili za posojilo, ki bi ga redno vračali, vas zavrnitev še toliko bolj boli.

Odgovor: Imate prav, vendar kekega pravnega nasveta ne moremo dati. Sami ste zapisali, da na odločbi piše, da pritožbe ni. Pritoževati se torej res ne morete, saj gre za diskrecijsko pravico. Lahko pa znova zaprosite za kredit. Prepričani smo, da ne bi bilo napak, če bi vam ga odobrili.

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Miniranje vojaškega vlaka
sredi Ljubljane

JOŽE ŠIŠKA - LUKA

»Slovenski poročevalec« je 16. avgusta 1941 poročal: »V Rožni dolini je eksplozija prekinila progo. V Zasipu (pri Bledu) je razdrta elektrarna. Pri Žirovnici je razbit most...« To so bila kratka, skopa sporočila, šlo pa je za prve diverzantske akcije, tako tudi za prvo mino, na katero je zavozil italijanski vojaški tovorni vlak sredi Ljubljane. Eksplozirala je pri železniškem kilometrskem kamnu 567,9 za Tobačno tovarno, komaj nekaj sto metrov stran od današnje vladne palače, kjer je bil sedež tako imenovanega Visokega komisariata za Ljubljansko pokrajino, 9. avgusta 1941 ob 20. uri in 45 minut.

Prve dni avgusta 1941 je sonce žgalo kot malokdaj. V tistih pasjih dneh so ljubljanske mladinke in mladinci hodili na Savo in Ljubljano razoroževati okupatorsko soldatesko. Marsikatera zvižaja jim je uspela in na svoje domove so se vračali z dragocenim plenom. Toda okupatorji so se pustili preneti samo nekajkrat. Njihovo poveljstvo je brž razpisalo ukrepe za najstrožjo pripravljenost. Tako je general Mario Robotti, komandant XI. italijanskega armadnega zbora, že 6. avgusta 1941 izdal ukaz o okrepitevi nočnih zased in patrol na železniških progah. To pa je bil dramatični uvod v eno izmed diverzantskih akcij sredi Ljubljane.

Popoldne me je po telefonu klical znan glas. Bil je žametn bariton Marjana Severja-Naceta, ki sem ga poznal še iz predvojnih srednješolskih let. Ob večerih sva šahirala v tedanjem šahovskem klubu »Triglava«, kasneje, ko sva bila na univerzi pa sva se srečevala pri delu v »Slovenskem klubu«, ki je združeval levo usmerjene študente ljubljanske univerze.

»Jože, si ti? Kaj pa mlini na veter?«

Se pred leti v »Triglavi« sva se ob šahovskih partijah veselo zabavala z domisljicami iz Cervantesovega Don Kihota. Zdaj sem takoj zaslutil, da to nekaj pomeni.

Domenila sva se, da se dobiva v dreveredu poleg Opere, od koder je imel le nekaj minut. Njegova mati je namreč imela trafiko v Šelenburgovi, sedaj Titovi cesti.

Krenil sem po Metelkovi ulici mimo »belgijske« vojašnice. Na Vidovdanski sem srečal Dušana Drolca iz vodstva SKOJ, ki je hitel domov v svojo sobico na Flignerjevi, sedaj Rozmanovi na Taboru. Dušan Drolc je bil eden najbolj borbenih študentov že v bivši Jugoslaviji. Po razpadu sva se redno sestajala in izvedla več akcij. Povedal sem mu, da me je poklical Nace in da hitim na »kontakt«. Nasmehnil se mi je in mi zaupal, da je Nace med tehnikami, ki so tudi kot celota zelo delavni, eden najboljših. Srce mi je zaigralo, ko sem o pri-

jatelju čul take besede.

Ulice so bile malone prazne. Čeprav se je popoldne že nagibalo zatonu, so se iznad razbeljenih ljubljanskih pločnikov še vedno dvigali plešči migotajoči kolobarji poletne sopenice. Potne kaplje so mi lile s čela in robec, ki sem ga pridno uporabljal, je bil ves moker. Tudi policaji, ki sem jih med potjo srečeval, so se kopali v znoju in preklinjali vročino. Tedaj so še mnogi od njih verjeli, da so prišli v »Lubiano« na počitnice.

Na Knafljevi, sedaj Tomšičevi ulici sem Naceta že od daleč zagledal. Počasi je stopal proti Operi. Še preden sem ga dohitel, se je ozrl. Vesela sva bila snidenja. Od zadnjega srečanja sva mnogo doživela. Vsak dan je prinašal kaj novega.

»Jože, nekaj pripravljamo!« me je brž nagovoril, da ne bi izgubil niti sekunde. »Imaš kakšen primeren prostor? Nekakšno mino sestavljamo...«

Takoj sem pomislil na zasilno delavnico mojega očeta v Metelkovi ulici. Tam sem imel še od razpada jugoslovanske kraljeve vojske skrivno skladišče orožja, ki smo ga ob razsulu dobili iz belgijske vojašnice prek nekega vodnika. Menda se je pisal Zrilc in je bil moj partner iz šahovnice. Puške in municijo so naši tovariši kmalu prepejali na varnejše mesto. Moje skrivališče je bilo pač preblizu vojašnice, zato bi orožje kasneje, ko so Italijani straže in patrolje okrepih, zelo težko spravili od tam. Nacetu sem natančno opisal to zasilno delavnico, kaj je v njej in kakšno orodje je na voljo.

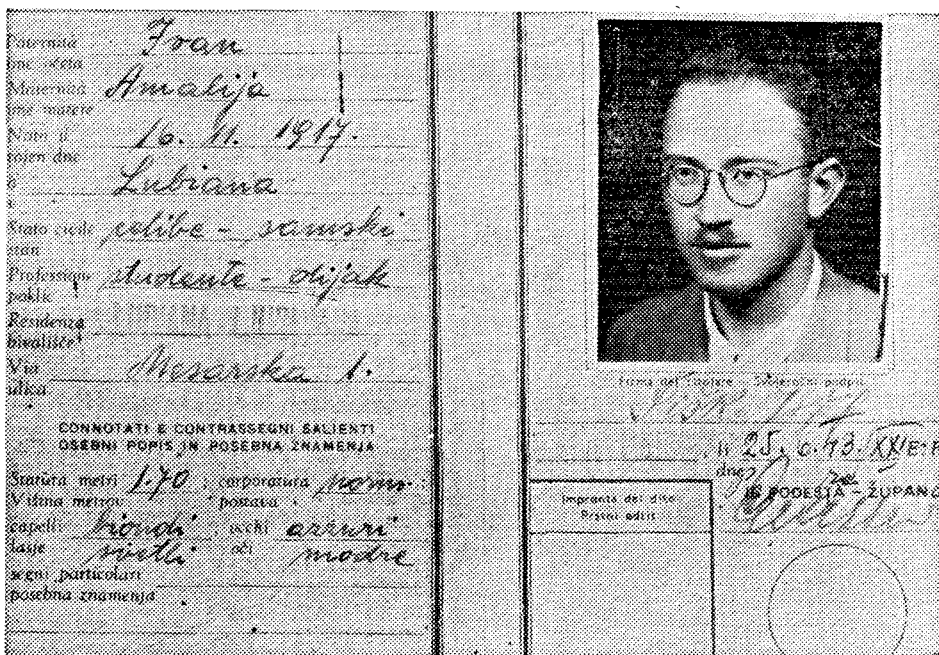
»Ogledala si bova. Najbrž bo kar...«

Ni dokončal. Njegov jasni pogled sinjevih oči se je dvignil proti veličastnemu bronastemu Valvazorju. Prijel me je za roko.

»Kaj pa šah?« je iznenada vprašal.

»Počiva,« je zdrknilo iz mojih ust.

»Moj tudi. Pojdiva, ne smeva izgubljati časa!«

Ponarejena osebna izkaznica za Jožeta Šiška-Luko, ki so jo izdelali v dokumentni tehniki in je bila povsem enaka pravim.

Sla sva naravnost k meni domov. Ogledal si je delavnico in bil je zadovoljen. Še malo si ni predstavljal, da bo v leseni omari na steni našel toliko raznovrstnega orodja.

»O, kako bo to prav prišlo. Sicer bi morali orodje v aktovkah prinašati s seboj!« je pristavil.

No res! Bili so tu različni svedri za kovino, kladiva in klešče raznih velikosti, žage za železo, dleta in še mnogo drugega. V delavnici je stala tudi obdelovalna miza, nakovala, zavoji bakrenih žic, kovnaste plošče, vijaki in še marsikaj.

»Se nekaj tovarišev bo prišlo,« je dodal in nadaljeval z naštevanjem. »Rada gotovo poznaš, Verbica tudi, živel je dolgo na začetku ulice, v prvi hiši nasproti cerkve. Branka Selana dobro pozna tvoja sestra Ljubica iz plavalnega kluba »Ilirijak«. Silvo Hrast bo tudi prišel...«

Poznal sem vse razen Silva. O njem nisem spraševal, kar je bilo za tedanje čase in strogo konspiracijo umevno.

Naslednjega popoldneva sem bil zelo nestrpen. Tovariše sem pričakoval s tisto vznemirjenostjo, ki je zavladovala v nas pri vseh tajnih pripravah na akcije. Ko sem s Srečkom Potnikom-Sračem in Janezom Pestotnikom-Petrom dober teden poprej razoroževal italijanskega oficirja, mi je pošteno razbijalo srce. Bili smo pač še mladi in neizkušeni. Na akcijah pa smo se utrjevali, jeklenili, postajali bolj samozavestni, odločni in izkušeni. Toda v globinah našega bitja je pri takih dejanjih vedno znova »zašumelo« in ta prvinski nemir je ostal vedno prisoten in živ.

Na bližnjem zvoniku cerkve »Srca Jezusovega« je že odbila petu ura popoldne, ko se je ulica nenadna močna avgustovska ploha.

»Malo sem zamudil, vedril sem pri napušču elektrarne (na Slomškovi ulici),« mi je ob prihodu pojasnjeval Nace, »sicer bi me do kože premočilo.«

Njegova svetla obleka je bila vsa preprežena s pikčastimi ornamentami, ki so jih izoblikovale dežne kaplje. Skočil sem brž na stanovanje po velik ključ od delavnice. Vtaknil sem ga v ključavnico težkih železnih vrat in ko sem ga s težavo obrnil, je zaškrtalo, zakaj dolgo že ni nihče odpiral teh vrat. Vraga je kar buhnila na svetlo. Znotraj je bilo temno, zato sem prižgal električno žarnico, ki je visela s stropa in bila zavarovana s široko žično mrežo pred opipki, ki odletavajo pri struženju.

Ko je Nace obletel delavnico s pogledom, je izza srajce potegnil najnovejšo številko »Slovenskega poročevalca« in mi s prstom pokazal proglas vrhovnega plenuma Osvobodilne fronte. Polglasno sem bral: »Resnična svoboda ni vrednota, ki bi jo bilo dobiti v dar... Okupatorju je treba drobiti živce in razkrajati zaledje vsepovsod, pri vsakem koraku... OF poziva k borbi («Slovenski poročevalec» št. 2 z dne 2. avgusta 1941)...«

»Torej moramo hiteti!« je pristavil, ko sem prebral.

Prišel je pregledovati orodje v stenski omari.

Jaz sem medtem čakal na dvorišču, da sprejemem ostale tovariše. Kmalu se je pokazal Branko Selan-Brane z zajetnim podolgovitim zavojem. Povprašal je po moji sestri Ljubici. To je bil dogovorjen znak. Ker sem ga poznal, sem ga takoj pospremil v delavnico, kjer smo zavoj razvili in ogledovali njegovo vsebino: pol metra dolgo železno cev s kakimi 15 centimetri premera. To naj bi bil obod mine. Cev je Brane prinesel od Bojana Sege, tedanjega uslužbenca pri mestnem vodovodu.

Spet sem odšel na dvorišče. Nisem dolgo čakal in že je Rado Verbic-Radič

pripeljal Silva, ki je bil njegov sošolec iz srednje tehniške. V delavnici mi ga je predstavil in to je bilo moje prvo srečanje s Silvom Hrastom, ki smo ga kasneje v VOS imenovali Džidži in je prav kmalu zaradi izredne iznajdljivosti in hrabrosti postal vodja varnostne skupine (grupe). Njegova skupina je izvajala akcije zvečine v središču mesta. Prve dni decembra sta z Nacetom razstrelila tudi preserski most.

Džidžijeve živahne kretnje, domiselnost pri delu in šaljive zbadljivke na račun slehernega izmed nas, so še povzdignile vedro razpoloženje, ki ga je bil že Nace zanesel v našo skupino delavnic. Najprej smo zadelali štirikotno lino v steni proti vojašnici, skozi katero se je poprej vsipal pramen svetlobe. To je bilo potrebno tudi zato, da bi se ropot iz delavnice ne slišal.

Pričeli smo delati »pekleni stroj«, kot smo mino imenovali. Kaj vse sem si v mladostni domisljiji predstavljal pod tem skrivnostnim, strah vzbujajočim imenom! Toda plašč »peklenega stroja« smo imeli v rokah in tudi za vsebino je bilo poskrbljeno. Del gradiva za minino ohišje smo našli med železno zalogo in med šaro v delavnici. To sta bili stranski železni plošči, štiri železne palice, vijaki, bakrene žice in druge drobnarije. Seveda smo morali vse dobro obdelati in ostružiti. Žagali smo železo s posebno žago, vrtali s posebnimi svedri, pilili. Nace in Silvo sta bila konstruktorja, Rado, Brane in jaz smo pomagali pri delu. Jaz sicer najmanj, ker sem moral stražiti na dvorišču. Večkrat sva stražila skupaj z Brankom Šprangerjem-Jožetom, ki je bil kasneje v oktobru po zaslugi italijanskega agenta Jezerška aretiran na svojem domu. Ko sva stražila, sva se učila Morsejeve abecede, katero smo morali znati vsi člani bojnih skupin. Seveda sva bila oborožena in se ne bi pustila presenetiti. Tudi ostali v delavnici so imeli s seboj pištole. To je bilo važno, saj je za zidom sosednje »belgijske vojašnice« bila množica italijanskega vojaštva.

Ko smo žagali železo, je šlo skozi ušesa. Čeprav smo bili za debelimi zidovi, je bilo nevarno, da bi se vreščeli, možgane parajoči glasovi slišali v sosedščino. Da bi to preprečili, sem si doma pridno »izposojal« milo, s katerim smo sproti mazali izrezane vrzeli v železu in tako pri žaganju blažili glasove.

Tretji dan od pričetka našega dela so se zjutraj z ulice vsuli na dvorišče naše delavnice črnosrajčniki z naperjenimi puškami. Z vpitjem in mahanjem rok so si dajali znamenja pri obkoljevanju hiše in sosednjih poslopij. Pot me je obilaval. Ali so kaj izvohal? Je kdo kaj izdal? Dva od fašistov s črnim cofom sta že nekaj šarila okrog železnih vrat, ki so bila zaklenjena. Fašisti so pretaknili skladišče lesa in podstrešje. Toda kar so iskali, niso našli. Iskali in zasledovali so namreč nekega pobeglega italijanskega vojaka, ki je iz kasarniških zaporov preplezal zid, ki je bil ob skladišču lesa. Tik pred nosom jim je odnesel pete proti tovarnemu kolodvoru in njihova obkoljevalna operacija je klavrno propadla. Stvar je bila razjasnjena. Globoko sem se oddahnil.

Ko so se črnosrajčniki vrnili nazaj v vojašnico, sem telefoniral v trafiko Severjevih, naj me Nace nujno pokliče. Naceta tedaj ni bilo tam, oglasil se je šele čez dobro uro. Dogovorila sva se, da se bova srečala v Franciškanski, sedaj Nazorjevi ulici. Tam sem mu povedal, kaj se je bilo pripetilo. Za vsak primer smo delo preložili na naslednji dan, če bo vse v redu. 8. avgusta smo nadaljevali in mino dokončali. Toda ali bo mina res eksplozirala? Ali bodo vžgali defonatorji? (Konec prihodnjic)

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

V 25. številki TV-15, ki je izšla 17. junija 1971, smo objavili skupino dobro oboroženih partizanov. S tem v zvezi prosimo, da se ponovno javi v uredništvo ali da nam piše tovariš, ki je dal pojasnilo k tisti fotografiji, ni pa se podpisal! Kot povzemamo po beležki naše tajnice, tista fotografija predstavlja skupino borcev VOS iz Stajerskega. Prvi z leve je Čeh (tako je bilo njegovo partizansko ime, bil pa je Čeh tudi po narodnosti). Tretji z leve je David (njegovo pravo ime bi vedel Branko Poljanšek iz Kamnika), četrti je Polde Zupančič — Borut, doma iz Zagorja ob Savi (že pokojni), peti Ciril Žužek, ki je padel pri Zidanem mostu in zadnji z leve Povše, partizansko ime Matjaž, ki živi nekeje v Hrastniku. Prav tako prosimo, da se nam javita nekdanja vosovca David in Matjaž ter da nam sporočijo, kako točno se je ta enota VOS imenovala ter kje je fotografija nastala in kdo jo je posnel! Za danes pa težka breza na položaju. Zelo lepa fotografija. Na njeni hrbtici strani je pečat: foto Marijan Masterl, drugega pa ne vemo. Prosimo, da nam sporočite, kdo so tovariši na sliki (očitno je oni za brezo oficir), iz katere enote ter kraj in čas, kjer je fotografija nastala!

KULTURNI OBZORNIK

Revolucija nima presledkov

Pred kratkim je pri mariborski založbi Obzorja izšel zbornik »Od kmečkih uporov do slovenske državnosti.« Uredil ga je Ivan Kreft, opremil pa Janez Vidic.

Urednik Ivan Kreft v uvodni besedi govori o namenu zbornika, o tem, kako naj bi nas vse pripravil na proslavo 500. obletnice velikega slovensko-hrvaškega upora 1573. Obenem nakaže tudi vsestransko povezavo med kmečkimi uporniki štirih velikih in mnogih manjših kmečkih uporov skozi vso našo zgodovino z narodnoosvobodilno vojno.

Sledi prispevek Vladimirja Krivica, ki govori o ustavnih dopolnilih, sprejetih nedavno, ki pomenijo nadaljevanje že zdavnaj začete poti. V prispevku je zanimiva ugotovitev, da smo Slovenci med zadnjo vojno izgubili 13 odstotkov ljudi, za Poljake največ in tudi več kot drugi jugoslovanski narodi. Zanimivo je tudi razglabljanje o ničevnosti teorije o odmiranju narodov in razlaga o razlikah med nacionalizmom malega in velikega naroda.

Dr. Bogo Grafenauer, znani zgodovinar, piše o štirih največjih kmečkih uporih na Slovenskem. Obenem razčlenjuje njihove vzroke in jih povezuje z odporom proti Turkom. Sledi ponatis članka iz Ljudske pravice iz leta 1935, ki prav tako govori o kmečkih uporih. Zanimiva je primerjava takratnih in sedanjih spoznanj o tem razdobju naše zgodovine. Dr. Fran Ilešič je napisal članek o narodnem življenju v Slovenskih goricah v letih 1848-1849. Tam se je slovenski kmet in takrat tudi že delavec ali obrtnik znašel znova pod hudim družbenim pritiskom tujih oblastnikov in bogatašev. Dr. Fran Vatovec pa je napisal nekaj o dveh pomembnih slovenskih buditeljih dr. Matiji Prelogu in Vekoslavju Spindlerju. Podobno piše dr. Janko Jurančič o dr. Franu Ilešiču. O njem je napisal prispevek tudi Božidar Borko, opisujeta pa ga tudi dr. Bratko Kreft in ing. Leon Kavčnik.

V drugem delu knjige so sestavki, posvečeni Vidmu ob Ščavnici in dogodkom v tem kraju. Prvi prispevek je napisal sam Ivan Kreft. Drugi omenja boj kmeta Jakoba Krefta sredi prejšnjega stoletja za pravice Slovencev Edvard Kocbek piše o razcepu med desnimi in levimi katoličani ob španski državljanski vojni. Ivan Nemec piše o Gubčevem duhu, o duhu kmečkih uporov, ki je še vedno živ.

Zanimiv je tudi prispevek Ivana Krefta, ki govori o srečanjih z Jožetom Lackom in Ivanom Kronovškom. France Ostanek je napisal nekaj iz šolske kronike v Vidmu ob Ščavnici. Knjiga se končuje z odlomkom iz Kreftovih spominov, ki govori o narodnoobrambni manifestaciji leta 1939.

Iz celotne knjižice veje duh globoke demokratičnosti naše revolucije, ki se kljub raznim težavam in napakam vedno znova obnavlja, išče svojo pot in novo vsebino, predvsem pa si prizadeva pomagati malemu človeku. MP

Predsednik Tito in Elizabeth Taylor se pogovarjata pred pričetkom predavanja filma »Na gori raste zelen bor«, enega redkih filmov s tematiko narodnoosvobodilnega boja na letošnjem puljskem festivalu in dobitnika Velike srebrne arene ter nagrade »Jelen«, ki jo vsako leto podeljuje žirija občinstva.

Puljske nagrade

Po odločitvi uradne žirije festivala jugoslovanskega igranega filma v Pulju je veliko zlato areno dobil film »Rdeče klasje«, režiserja Živojina Pavlovića v proizvodnji Viba filma in »Filmske delovne skupnosti Beograd«.

Veliko srebrno areno je dobil film »Na gori raste zelen bor«, ki ga je režiral Antun Vrdoljak v proizvodnji »Jadrana filma« iz Zagreba. Bronasto areno je žirija podelila filmu »Stava« režiserja Zdravka Randića, v proizvodnji »Filmske delovne skupnosti Beograd«. Te nagrade so podelili soglasno.

Za režijo je dobil zlato areno in 20.000 dinarjev Kiril Cenevski, režiser filma »Črno seme« v proizvodnji skupnega »Vardar — filma«.

Srebrno areno in 10.000 dinarjev je dobil Bato Čengić, režiser filma »Vloga moje družine v svetovni revoluciji« v proizvodnji sarajevskega »Bosna — filma«.

Bronasto areno in 5.000 dinarjev so podelili Krešu Goliku, režiserju filma »Kdor poje, ne misli slabo« v proizvodnji »Croatia filma« iz Zagreba. Nagrade so podelili soglasno.

Zlato areno za scenarij in 10.000 dinarjev je dobil Miroslav Antić za scenarij filma »Zajtrk s hudičem« v proizvodnji »Neoplanta — filma« iz Novega Sada. Nagrado so podelili z večino glasov.

Zlato areno za žensko vlogo in 10.000 dinarjev je dobila Dušica Žegarac za vlogo v filmu »Stava«.

Srebrno areno za žensko vlogo in 5.000 dinarjev je žirija podelila Majdi Potokar za vlogo v filmu »Rdeče klasje«. Nagradi sta bili sprejeti soglasno.

Zlato areno za moško vlogo in 10.000 dinarjev so podelili Darku Da-

mevskemu za vlogo v filmu »Črno seme«. Srebrno areno za moško vlogo in 5.000 dinarjev pa je žirija podelila Borisu Dvorniku za vlogi v filmih »Na gori raste zelen bor« in »Stava«. Nagradi sta bili sprejeti z večino glasov.

Zlato areno za snemalno delo in 5.000 dinarjev je žirija z večino glasov podelila Miloradu Jakšiću-Fandju za film »Rdeče klasje«.

Zlato areno za scenografijo in 5.000 dinarjev je dobil Miodrag Nikolić za film »Vloga moje družine v svetovni revoluciji«.

Partizanska ljudska pesem

SLAVČEK (1941)

*V grmovju slavček žvrgoli,
prekrasno pesmico drobi.
V jutro, ko se zora zbuja,
slavček mi koncert ponuja.*

*Na koncertu tem lepo je biti,
ni treba vstopnice kupiti.
Ves dan me slavčji glas tolaži,
na večer mi dušo ublaži.*

*Uspavanko slavček mi zapoj,
da sladko spala bom nocoj
in jutri spet se mi oglasi,
da bodo meni slajši časi.*

LOJZKA ŠKRBEČ

Zlato areno za glasbo in 5.000 dinarjev je dobil Jože Privšek za glasbo v filmu »Na klancu« v proizvodnji »Vesna filma« iz Ljubljane. Nagrado so podelili z večino glasov.

Žirija je podelila naslednje diplome: — filmu »Ovčar« za usmerjenost producenta k sodobni socialni in življenjski temi. Sklep so sprejeli z večino glasov;

— Vardar filmu iz Skopja za uveljavitev mladih avtorjev; sklep je bil soglasen;

— Marjanu Megliču za ton v filmu »Na klancu«, »Kdor poje, ne misli slabo« in »Na gori raste zelen bor«; odločitev je bila soglasna;

— Berti Megliču za masko v filmu »Na klancu«; tudi ta sklep je bil sprejet soglasno.

— Cigi Milenkoviću za epizodno vlogo v filmu »Stava«; ta sklep je bil sprejet z večino glasov.

Odločitve o uradnih festivalskih nagradah je sprejela žirija v sestavi: Boško Petrović, književnik — predsednik in člani dr. Esad Čimić, univerzitetni profesor, Milo Kralj, književnik, Milan Ljubić, filmski režiser, Mica Milošević, filmski kritik, Vatroslav Mimica, filmski režiser in Cvetan Stanojević, novinar.

BELEŽKE

FILM O TITU

»Adria-film« iz Zagreba se te dni pripravlja na snemanje dolgometražnega dokumentarnega filma o življenju tovariša Tita. Pravijo, da bo to biografija izjemne osebnosti in najodločilnejših trenutkov njegovega življenja, ki so hkrati zgodovinski trenutki nove Jugoslavije in dostikrat tudi sveta, v katerem živimo. Pri snemanju bodo sodelovali najboljši filmski ustvarjalci iz vseh naših republik, kot strokovni sodelavci pa vrsta uglednih družbenopolitičnih delavcev. Glavni snemalec Franjo Vodopivec je konec prejšnjega meseca na seji zvezne skupščine že posnel na filmski trak razglasitev tovariša Tita za predsednika novega predsedstva SFRJ in nekatere druge prizore, ki bodo vključeni v ta pomembni film. Menijo, da bo film o življenju tovariša Tita končan sredi prihodnjega leta.

ROSTROPOVIČA NE BO

Prireditelji salzburškega festivala so sporočili, da slavni sovjetski violončelist Mstislav Rostropovič kljub napovedi letos ne bo nastopil. Tako jim je v kratki brzojavki sporočila sovjetska koncertna agencija Goskoncert. Rostropovič, ki bi moral v Salzburgu nastopiti dvakrat, prvi večer s svojo soprogo in naslednji večer na solističnem koncertu, je — kot je znano — javno zagovarjal Aleksandra Solženicina. Po tem zagovoru je bila odpovedana že vrsta Rostropovičevih nastopov v tujini! »Zapustiti Rusijo je najtežja kazen in prava kazen bi bila, če bi se ne smel vrniti v domovino!« je ob tej priložnosti izjavil trinštiridesetletni Rostropovič, ki ga uvrščajo med največje svetovne violončeliste.

NAJDRAŽJE PRIZNANJE

Nedolgo tega umrli znani beograjski gledališki umetnik Ljubisa Jovanović, dobitnik mnogih najvišjih jugoslovanskih priznanj in med njimi nagrade AVNOJ, je vedno govoril, da mu je kljub vsemu najdražja nagrada tista iz leta 1943... Bilo je nekje na Kozari, po prireditvi Gledališča narodne osvoboditve, ko mu je stara vaščanka v zahvalo za recitiranje verzov s solzami v očeh dala jabolka z besedami: »Vzemi, sine, in hvala ti!«

»VZHODNA BOSNA V NOB«

V založbi Vojno-izdajateljskega zavoda JLA je te dni izšla edicija »Vzhodna Bosna v NOB«. V dveh delih in na več kot tisoč petsto straneh so zapisani spomini okoli dvesto preživelih borcev, bogato ilustrirani s številnimi dokumenti, fotografijami in skicami. Predgovor za imenovano knjigo je napisal predsednik Tito.

FILM O TROCKEM

Ameriški filmski režiser Joseph Losey, ki je že dolgo tega zaradi svojih izrazito levičarskih nazorov odšel iz Amerike v Anglijo, pripravlja film o Trockem. Glavno vlogo v imenovanem filmu, ki bo »strogo spoštoval zgodovinska dejstva«, — kot je izjavil Losey — bo igral Dirk Bogard.

Scena iz filma Živojina Pavlovića »Rdeče klasje«, na kateri sta nosilca glavnih vlog Rade Serbedžija in Majda Potokar. Le-ta je po odločitvi uradne žirije festivala jugoslovanskega igranega filma v Pulju za vlogo Zefe prejela Srebrno areno, »Rdeče klasje« pa najvišje festivalsko priznanje Veliko zlato areno.

ZANIMIVOSTI

DVAJSET TISOČ MILJ POD MORJEM

Sovjetski admiral Vladimir Aleksejev je izjavil, da so nuklearne podmornice jedro sovjetske vojne mornarice. Oborožene pa so z raketami in najnovejšimi tipi torpedov. Pod morjem se lahko zadržujejo zelo dolgo. Ko je skupina takih podmornic plula okrog sveta, so pod vodo preplule 20.000 milj, ne da bi se pokazale na površju.

Admiral Aleksejev je še dejal, da je sovjetska vojna mornarica povsem drugačna, kot je bila poprej, in da je postala oceanska. Svojo zmogljivost je pokazala zlasti na lanskimih manevrih »ocean«, ki so se jih udeležile vse vrste mornariških sil. Manevri so potekali v težavnih meteoroloških in klimatskih razmerah na Atlantskem in Tihem oceanu ter na aBrentsovem, Norveškem, Severnem, Ohotskem, Japonskem, Filipinskem, Sredozemskem, Črnem in Baltskem morju hkrati. Letos pa so kopenske sile in vojna mornarica opravile izpit na vajah »jug«.

Sicer pa je sovjetska vojna mornarica precej prispevala k zmagi tudi v zadnji svetovni vojni. Njene plovne enote in letala so potopile približno 2.500 sovražnikovih ladij. Letala vojne mornarice so skupno opravila kakih 400.000 poletov, med njimi tudi prvi napad na Berlin poleti 1941.

ALŽIRSKO TEŽKO OROŽJE ZA KOMANDOSE

Ameriški časopis Newsweek piše, da je Alžirija začela oskrbovati palestinske komandose, katerih oporišča so na sirskem ozemlju, s težko oborožitvijo klasičnih armad. Alžirci so komandosom menda že poslali sovjetske lahke tanke, transporterje, kakih sto topov kalibra 75 mm in minometov kalibra 82 mm ter dve bateriji havbic kalibra 155 mm. To opremo so alžirske ladje pripeljale v sirsko pristanišče Latakijo, od tod pa so jo napotili v oporišča komandosov.

Nekatere od arabskih vlad ocenjujejo ta alžirski korak tako, da Alžirci žele čimbolj okrepiti palestinsko vojsko in jo usposobiti za učinkovit odpor jordanski vojski, hkrati s tem pa postati vodilna sila pri nadaljnjem razpletu dogodkov na Bližnjem vzhodu.

ALARM PREK TELEVIZIJSKIH APARATOV

Oddelek za civilno obrambo ZDA pripravlja poseben mehanizem, s pomočjo katerega bi se v primeru izrednih razmer televizijski aparati avtomatično spremenili v sisteme za alarmiranje prebivalstva. Mehanizem bi namreč avtomatsko vklučil televizijski aparat v hipu, ko bi uradni oddajnik dal ustrezen signal. Stal pa bi 8,70 dolarja. V oddelku za civilno obrambo še razmišljajo, ali ne bi kazalo uzakoniti obvezno nabavo teh mehanizmov.

Začelo se je leta 1945 v Mühllhausenu, kjer so imeli Francozi taborišče za nemške vojne ujetnike. V barako dežurnega oficirja je stopil neki poročnik in kapetanu dejal:

»Neki vojni ujetnik, pripadnik esesovskih enot, bi vam želel nekaj povedati.«

Dežurni kapetan je le zmignil z rameni, saj to ni bilo zanj nič novega. Mnogi nemški vojni ujetniki so bili pripravljeni dati kake podatke samo zato, da bi jih za božič spustili domov. Poročnik pa ni hotel odnehati:

»Toda v tem primeru utegne biti nekaj resnega. Trdi, da ve za neke zaboje.«

»Zaboje?«

»Da, zaboje.«

»Kako se piše?«

»Aschenbach. Gunther Aschenbach.«

»Pripeljte ga. Mogoče pa le ne gre le za prazne marnje ampak kaj pomembnejšega.«

Poročnik se je kmalu vrnil z mladim fantom v nemški uniformi. Esesovec se je ustavil ob vratih in strumno pozdravil.

»Kaj želite?«

»Nekaj bi povedal.«

»Zakaj?«

Nemec je molčal in hladnokrvno strmел v kapetana. Nato je nadaljeval:

»Želim si ven od tod. Mnogo sem razmišljal o vsem tem, sedaj pa sem se dokončno odločil, da vam vse povem.«

»Za kaj pa sploh gre?«

»Ob koncu vojne sem bil kot inštruktor inženirske šole zraven, ko so prenašali v nekih zabojih zelo zaupno gradivo. Skrili so ga v podzemeljske rove.«

»Kje so ti rovi?«

Nemec mu je z nasmehom odgovoril:

»To bi raje povedal kakemu oficirju iz vaše obveščevalne službe.«

Ko je general Kenig, poveljnik francoske okupacijske cone v Nemčiji, zvedel za priznanje ujetnika Aschenbacha, je takoj ukazal, naj o tem obvesti vlado dežele, kjer so skriti nemški tajni dokumenti.

Aschenbach je povedal, da je tajno gradivo v podzemeljskem rovu blizu Prage. Zato je francoski ambasador 13. oktobra 1945 v zvezi s tem izročil čehoslovškemu ministru za zunanje zadeve posebno noto, ta pa je o priznanju nemškega vojnega ujetnika seznanil odgovorne ljudi, med njimi tudi za to pristojni oddelek ministrstva za notranje zadeve. Kaj je ta naredil? Kaže, da nič. Zadostovalo bi že to, če bi tja poslali nekaj vojakov in tajno gradivo iz Stehovic bi postala čehoslovaška lastnina. Težko je reči, če gre v tem primeru za malomarnost ali pa za kaj hujšega.

Dejstvo je, da so v Stehovice najprej prispeli Američani. Mar je to bilo le golo naključje?

AMERIŠKA EKSPEDICIJA NA ČEHO-SLOVAŠKEM

Ameriški kapetan Stephen Richards nalogo, ki jo je bil prejel, opisuje takole:

»V Frankfurtu so mi ukazali, naj se kot minerski strokovnjak udeležim nekega posebnega poslanstva na Čehoslovaškem. Prodrati je bilo treba v miniran podzemeljski rov...«

Iz Frankfurta smo se odpeljali s štirimi vozili. Peto, v katerem je bil poročnik Owen, se nam je pridružilo v Nürnbergu. S poročnikom sta bila tudi

Obrambna vzgoja

Tatvina tajnih dokumentov v Stehovicah

dva nemška ujetnika. Imeli smo naprave za odkrivanje min in njihovo onesposobitev. Čez mejo smo šli na nedeljo 9. februarja 1946, v Prago pa smo prispeli približno ob desetih zvečer.«

Kapetan se v nečem moti. Aschenbach ni bil ujetnik v ameriški, ampak v francoski coni. Razen tega pa skupina ni prešla mejo 9., temveč 10. februarja.

Narednik Fulton je izjavil:

»Ponoči smo prispeli v praški hotel Alkron. Skupino je vodil poročnik Owen. Oboroženi smo bili s pištolami. Naročili so nam, naj o našem poslanstvu brez dovoljenja ameriških oblasti nikomur nič ne govorimo.«

Ekspedicija je bila dobro pripravljena. Imela je dovoljenje za prehod čehoslovaške meje, izdal pa ga je oficir čehoslovaške vojaške misije v okupirani Nemčiji. V Pragi naj bi se zadrževala petnajst dni, od 10. do 24. februarja 1946. Razlog njenega potovanja: izročitev nemškega vojnega ujetnika.

Ko se je kolona avtomobilov ustavila pred hotelom Alkron, so se udeleženci ekspedicije globoko oddahnili, zakaj prvi del njihovega poslanstva je bil že za njimi.

Naslednjega dne so krenili na pot že zgodaj jutraj. Aschenbach je pozorno ogledoval zemljišče okrog sebe. Inženirska šola, v kateri je bil inštruktor, je stala blizu Stehovic. Nekega dne so jim ukazali, naj zunaj naselja skrivoma skopljajo podzemeljski rov. To ni bilo težko storiti, saj prav tu Vltava vijuga, njen breg pa je kamnit in poraščen.

»Na cilju smo!« je vzkliknil Aschenbach, ko je zagledal cerkev, ob kateri so se bili nekdanji nemški vojaki vadili. Motilo ga je le to, ker so bili zaboje skrivali spomladi, sedaj pa je s snegom pokrita pokrajina imela povsem drugačno podobo. Po daljšem razmišljanju je z roko pokazal na neko skalovje in dejal, da je podzemeljski rov v globeli, ki se spušča proti reki.

Vozniki so ostali za svojimi volani, vsi drugi pa so zavili v globel. Vodil jih je Aschenbach. Pot je peljala vzdolž potoka, nato pa čez gozd. Po dvajsetih minutah hoje se je nemški ujetnik nenadoma ustavil. Owen se je oziral okrog sebe, vendar ni opazil nič sumljivega. Na desni strani je bil gozd, na levi pa le nekaj dreves.

»Na cilju smo,« je dejal Aschenbach in z roko pokazal na tri drevesa, za katerimi je bil nekakšen nasip.

Vsi člani ekspedicije so imeli lopate, Američani pa iskalec min. Ravnali so po navodilih nemškega ujetnika. Najprej so naleteli na težka lesena vrata. Aschenbach jih je opozoril, da je podzemeljski hodnik miniran in da morajo biti zato zelo previdni. Ko so s težavo odstranili vrata, so pred seboj zagledali temno luknjo. Richards je pri priči opazil žice, ki so peljale do razstreliva. Zato so morali mine napraviti neškodljive, za kar so porabili celo uro.

Dvajset let kasneje je prav tja v spremstvu nekega domačina prišel čehoslovaški novinar Miroslav Ivanov.

»Med vojno je bilo tu strelišče,« je povedal domačin. Nato je dejal, da se dobro spominja, ko so se tja leta 1946 s kamioni pripeljali Američani in s seboj odpeljali zaboje, shranjene v podzemeljskem hodniku.

Novinar in njegov spremljevalec sta krenila po isti poti kot Američani dvajset let poprej. Od podzemeljskega hodnika je ostalo bore malo: le globoka jama v skalovju. Po odhodu Američanov so domačini tam našli cigarete in demontirane mine.

Ljudje, ki so izkopali rov, bržkone niso več živi. To so bili zaporniki iz bližnjega koncentracijskega taborišča. Ko so svoj posel opravili, so jih esesovci postrelili. V spomin na to so tam postavili križ, na plošči pa piše: »V večen spomin na žrtve, ki so jih daleč stran od njihove domovine pobili esesovci aprila 1945.«

Kaj je bilo v zabojih?

Enajstega februarja 1946 je neki gozdni delavec zaslišal v gozdu ropot kamionov in človeške glasove. Postal je radoveden in je hotel videti, kaj se tam dogaja. Ko se je približal kamionom, je zagledal Američane.

Takoj je obvestil organe varnostne službe v Hradiškem. Dve uri kasneje

se je tja vrnil v spremstvu dveh orožnikov. Ameriški oficir je pokazal svoje listine. Ni jim bilo kaj reči, bile so v redu. Orožnika sta odšla.

Naslednjega dne so bile o vsem tem obveščene tudi vojaške oblasti. Poročnik Bohdan Kocvara je kasneje napisal takole poročilo:

»Izjavljam, da me je včeraj, 12. februarja 1946, poveljnik varnostne službe iz Hradiška obvestil o kamionih, ki so ob poti v gozdu, in ameriških vojaki, ki nekaj prekopavajo in iščejo. Takoj sem zajahal konja in odhitel pogledat, kaj se tam dogaja. Eden izmed vojakov se mi je predstavil za kapetana ameriške vojske in mi pokazal vojaško knjižico. Pri sebi je imel tudi dovoljenje za petnajstdnevno bivanje na čehoslovaškem, ki je veljalo zanj in njegovo skupino. Na dovoljenju sem videl žig čehoslovaške vojaške misije. Dovoljenje mi ni bilo sumljivo. Izdano pa je bilo na ime kapetana Richardsa...«

Kapetan Richards je čehoslovaškemu poročniku dejal, da gre za skrivnost, ki je nikakor ni hotel izdati. Ko pa si je le-ta hotel ogledati kraj, kjer so kopali, mu Američan tega ni dovolil.

Dela so nadaljevali tudi še naslednjega dne. Podzemeljski hodnik je bil precej širok. V njem so bili zloženi zaboji, med njimi pa je bilo razstrelivo. Američani so mine odstranili, zaboje pa znesli na prosto. Bili so zelo težki, vsak po kakih 200 kilogramov. Nato so jih zložili na kamione.

Skupno je bilo dvaintrideset zabojev, toda med prenosom so se trije razbili. Kasneje so med listjem odkrili njihove ostanke in nekakšne pečate.

Ko so bili naposled pripravljeni za odhod, je bil že mrak. Owen je še zadnjič pregledal hodnik in se prepričal, da niso ničesar pozabili. Skrbelo jih je, kako bodo vse to pripeljali čez mejo, ne da bi bili čehoslovskom sumljivi. Dogovorili so se, da se bo Richards z dvema Američanoma vrnil v hotel Alkron. Owen pa bo zaboje odpeljal proti Pragi in še naprej proti meji.

Čehoslovaška varnostna služba je v Atkronu kaj hitro našla Američan in jih zaslišala, vendar ni ničesar zvedela. Američani so trdili, da so kot pirotehnični strokovnjaki sodelovali pri razminiranju.

Medtem ko so jih Čehoslovaki tako zasliševali, so se kamioni z zaboji že močno oddaljili. Oblasti so sicer kmalu zatem ukazale obmejnim organom, naj zadržijo kamione, natovorjene z 20–30 zaboji, toda ukaz je na mejo prispel prepozno: takrat so bili ameriški kamioni že na drugi strani.

Mar so bili v zabojih res podatki o nemški atomski bombi in težki vodi?

Američani so to zanikali:

»V podzemeljskem rovu smo našli zaboje z naslednjim materialom: vsi spisi nemškega protektorata na čehoslovaškem za obdobje od leta 1940 do 1945, sezname čehoslovaških kolaboracionistov, dnevna poročila gestapa za obdobje 1940–1945, arhiv gestapovskih funkcionarjev, med njimi tudi Reinharda Heidericha, ter spisek dragocenosti, ki so jih bili Nemci pobrali iz čehoslovaških gradov in raznih umetnin.«

V zabojih potemtakem ni bilo nobenih dokumentov, ki bi se nanašali na atomsko bombo in težko vodo.

Podpolkovnik Karel Staler, ki je bil v čehoslovaški vojaški misiji v Hestu pri Frankfurtu, pa je izjavil:

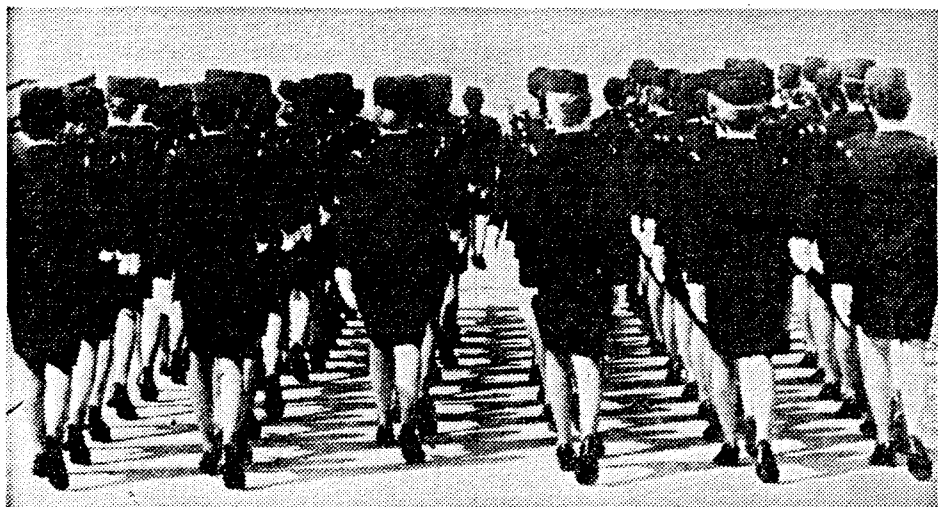
»Ambasador Paleček me je prosil, naj 27. februarja 1946 ob enajsti uri pridem v tovarno I. G. Farben. Tam je bilo kakih trideset zabojev, polnih raznih dokumentov.«

Čehoslovaški predstavnik potemtakem ni bil prisoten pri odpiranju zabojev, ampak so ga poklicali šele kasneje.

Kmalu zatem so zaboje poslali v Prago. Nihče pa ne ve, če so tja poslali vse zaboje. Kapetan Richards je izjavil, da so iz podzemeljskega hodnika pripeljali 32 zabojev, Američani pa so jih Čehom vrnili trinideset!

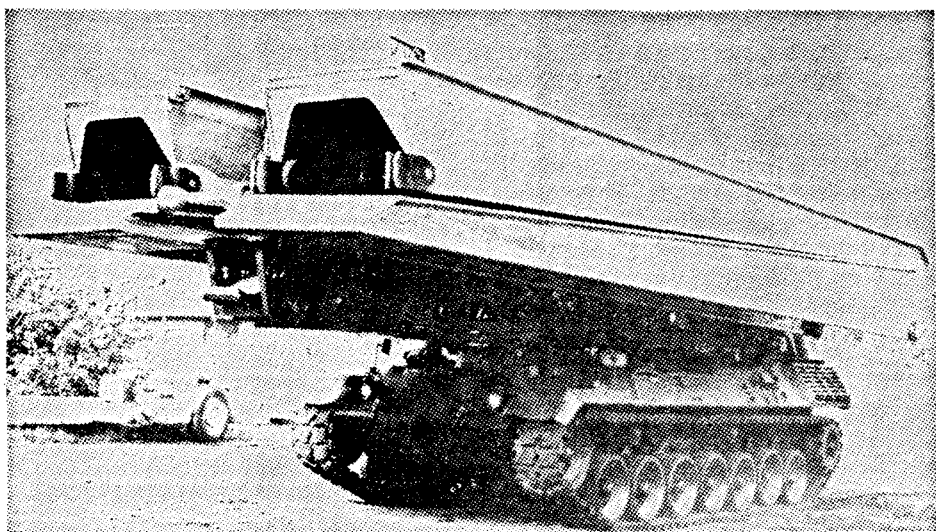
Nekaj mesecev kasneje je ameriška vlada odkrivala kapetana Richardsa in druge oficirje, ki so bili pripeljali tajni arhiv.

Po vsem tem kaže, da je skrivnost podzemeljskega hodnika pojasnjena le deloma.

Včasih je bila vojska izključno le moška zadeva, podobno kot mornarica. Potem so prebile zid odpora kot prve bolniške sestre. Kasneje so ženske začele prevladovati v številnih pomožnih službah skoraj v vseh vojskah. Francija praznuje svoje državni praznik vsako leto 14. julija z veliko parado. Tega dne pred mnogimi leti, točneje rečeno 1789, so Parizani porušili trdnjavo in ječo Bastilijo, simbol osovražnega kraljestva. Tudi letos je bila na Jelizejskih poljanah v Parizu velika parada. Udeležilo se je tudi 180 žensk, ki so se odločile za službo v francoski vojski. Korakale so med tujsko legijo in padalci. Drugače služi zdaj v francoski vojski 9.250 žensk, vlada pa že razmišlja, da bi omogočila ženskam redno službovanje v vojski, seveda samo prostovoljno. Drugače pa ženske služijo vojaški rok za zdaj samo v Izraelu, na Kubi in v Siriji. Slika kaže brhke francoske vojake v krilih, kako se nekaj dni pred parado urijo v korakanju.

in ljudska zaščita

Zahodnonemški tank LEOPARD spada med najboljše sodobne tanke na svetu. Vozilo, ki je težko 39.600 kg in ki po cesti lahko vozi s hitrostjo do 70 km na uro, je ne le solidno oboroženo (top kal. 105 mm in dva mitraljeza kal. 7,62 mm), ampak ima tudi najodobnejšo elektronsko opremo, med drugim tudi infra rdeče naprave za vožnjo, opazovanje in streljanje. Podvozje tega tanka pa uporabljajo tudi v druge namene. Na sliki vidimo samohodni most na podvozju tanka LEOPARD, s katerim je mogoče tako rekoč v hipu premostiti do 20 metrov široke vodne in druge ovire. Vozilo z mostom vred je težko 45 ton.

Kopenske križarke

Se med prvo svetovno vojno so nekateri vojaški strokovnjaki zagotavljali, da tanki nimajo nobene prihodnosti, češ da jim artilerija, ki je cenejša in s tem tudi množičnejša, ne bo dala dihati. Tudi po tej vojni so tankom osporavali njihovo pravo vrednost. Trdili so, da bo letalstvo na vsakem koraku onemogočalo tanke. Ko pa se je konec druge svetovne vojne pojavila bazuka, ki je sorazmerno cenena, lahka in priprava za maskiranje in streljanje, je bil tank že spet »obsojen na smrt«.

Čas pa je pokazal, da vse te napovedi niso bile umestne. Tanki niso izginili z bojišč, ampak so jih še naprej nenehno razvijali in izpopolnjevali, tako, da celo najboljših tankov, ki so v zadnji svetovni vojni nedvomno dokazali svojo bojno vrednost, ni moč primerjati s tanki, s katerimi so oborožene sodobne armade.

Katere so glavne značilnosti sodobnih tankov?

Oklep. Glede debeline oklepa so strokovnjaki izražali različna in nasprotujoča si stališča že od samega začetka. Vselej so se našli ljudje, ki so ob razpravah o nadaljnjem razvoju tanka dajali prednost oklepu, češ da je to ena najpomembnejših značilnosti tanka. Drugi so se ogrevali za čim močnejše topove: toda čim večji je kaliber, tem težji je top. Eni in drugi pa so dobro vedeli, da je nemogoče hkrati imeti močan top in debel oklep, povrhu vsega pa še dovolj močan motor, da bi bil tank čim okretnjši. Strokovnjaki raznih dežel so to vprašanje razreševali na razne načine. Zato so nekatere armade dobile težke tanke, toda neokretne, vendar z močno oborožitvijo, tanki drugih dežel pa so imeli večji obseg, boljše manevrsko sposobnost in slabšo oborožitev. Za sodobne tanke lahko trdimo, da glede oklepa v precejšnji meri zadovoljujejo vse zahteve, ki jih postavljajo pred to oklepno bojno sredstvo, zakaj sedanja tankovska proizvodnja je zasnovana na najnovejših tehnoloških dosežkih. Zato je oklepe nekaterih tankov težje prebiti, ker so močnejši, čeprav so tanjši od oklepov na nekdanjih tankih. Na ameriških tankih M-60 je, na primer, oklep debel od 101 do 120 mm, kupola pa je debela od 50 do 177 mm.

Motor. Dolgo so uporabljali le bencinske motorje, za katere pa so v zadnji svetovni vojni ugotovili, da niso najustreznejši. Zato so se konstruktorji čedalje bolj ogrevali za dizelske motorje, ki vse bolj spodrivajo bencinske. Dizelski motorji, poleg drugih dobrih lastnosti, trošijo manj goriva in delujejo bolj zanesljivo od bencinskih. Manjša poraba goriva pa pomeni daljšo pot brez zaustavljanja in zato dizelski motorji povečujejo tankom akcijski radij.

Za sodobne tanke je značilno tudi to, da jim v zadnjem času vgrajujejo motorje, ki lahko uporabljajo razne vrste goriva. Zelo si prizadevajo, da bi za tankovski pogon uporabljali tudi plinske turbine. Zamisel sama ni nova, saj so že pred kakimi petnajstimi leti nek angleški tank opremili z majhno plinsko turbino. S poskusi pa so ugotovili, da plinska turbina troši mnogo goriva in da ima še vrsto drugih po-

manjkljivosti. Medtem pa so jo že močno izpopolnili in vse kaže, da jo utegnejo kaj kmalu uporabljati tudi za pogon tankov.

Top. Sodobni srednji tanki imajo topove s kalibrom od 100 do 120 mm. Potemtakem so precej močnejši od topov v starejših tankih (ameriški »Sherman« je imel top kal. 76, sovjetski T-34 pa top kal. 85 mm). Razen tega pa sodobni tankovski topovi streljajo hitreje, mnogi postopki pri streljanju pa so avtomatizirani. Novost je tudi v tem, da nekateri topovi lahko uporabljajo ne le klasične granate, ampak tudi rakete ali pa granate, ki imajo namesto klasičnih jedrske naboje. Nekateri tanki imajo tudi lanserje za streljanje protitankovskih vodenih raket (francoski tank AMX-13).

Elektronika. Dosežke sodobne elektronike uporabljajo tudi pri konstruiranju naprav, ki sodobnim tankom dajejo obeležje modernega orožja. Nekateri sodobni tanki imajo, na primer, elektronske računalnike, ki ugotavljajo hitrost cilja, posredujejo balistične podatke streliva, popravljajo paralakso in odklon, merijo gostoto zraka in temperaturo naboja itd. Vse to poteka avtomatično in dokaj natančno. Klasični daljinomer se umika boljši laserski napravi, ki s pomočjo balističnih računalnikov lahko posreduje v najkrajšem času vse potrebne elemente za streljanje. Omeniti je treba še to, da imajo sodobni tanki infra rdeče naprave, s pomočjo katerih lahko voziijo in streljajo tudi ponoči. Med temi napravami je vse več takih, ki med delovanjem ne odkrivajo tanka. Ameriški tank M-60 ima, na primer, stabilizatorje, ki mu omogočajo obstreljevanje ciljev kar med vožnjo ter infra rdeče naprave za nočno vožnjo z dosegom 50 metrov, za nočno opazovanje (doseg do 250 metrov) in za nočno obstreljevanje (doseg do 800 metrov).

RBK zaščita. Razvoj jedrskih, kemičnih in bioloških bojnih sredstev od konstruktorjev tankov zahteva razrešitev vprašanja, ki se nanaša na zaščito tankovskih posadk pred temi bojnimi sredstvi. Razvite dežele, ki si prizadevajo prilagoditi tank pogojem morebitne jedrske vojne, skušajo hkrati s tem proizvajati take tanke, v katerih bodo posadke varne pred smrtonosnim učinkom radioaktivnih, bioloških in kemičnih sredstev.

Po konstruiranju novih tankov, za katere so namenili ogromna denarna in materialna sredstva, in po nenehnem izpopolnjevanju oklepnih vozil, ki jih izdelujejo serijsko, lahko ugotovimo, da večina vojaških strokovnjakov sploh ne računa na možnost, da bi bil tank izločen iz oborožitve. Vsaj ne v bližnji prihodnosti. V strokovnem vojaškem tisku trdijo, da bi tanki bili zelo pomembni tudi v morebitni jedrski vojni. Zato si tudi prizadevajo, da bi tanke čim bolj prilagodili pogojem sodobnega vojskovanja, da bi tanki lahko hitreje in natančneje obstreljevali cilje in da bi bile njihove posadke čim bolj varne pred učinkom jedrskega, kemičnega in biološkega orožja.

VLADA RISTIČ

Partizanska bolnišnica BK-1

Piše: MAKŠ ZADNIK

Po veliki nemški oktobrski ofenzivi 1943 je prišlo v Slovenski Istri in na Malem Krasu do začasnega zastoja v razvoju osvobodilne vojne, vendar nista bila s tem omajana zaupanje in vera ljudstva v lastne moči in končno zmago. Tam so nepretrgano delovale politične organizacije in nekatere manjše partizanske enote. Že v novembru 1943 so Istranji in Kraševci ponovno množično zgrabili za orožje in se zopet vključili v partizanske enote. Na tistem območju sta bila sredi novembra ustanovljena 2. in 3. bataljon Istrskega odreda, ki sta delovala od južnih predmestij Trsta do hrvaške meje in od Brkinov do morja. Zelo delovna pa je bila tudi udarna skupina VOS (varnostna obveščevalna služba).

Kako in kje zdraviti ranjence

V bojih, ki so se razvneli v Istri in v okolici Trsta že decembra 1943, zlasti pa po novem letu 1944, je bilo čedalje več ranjencev. Tem so se pridružili še oboleni in prezeblji domačini ter politični aktivisti. Sprva so jih zdravili in negovali po posameznih skrivališčih in kmečkih domovih v odmaknjenih vaseh ali pa jih pošiljali po raznih zvezah v tržaško bolnišnico. Takšni načini zdravljenja pa so postajali s povečano sovražno dejavnostjo čedalje bolj nevarni, pogosto pa so bili neuspešni. Prenajanje ranjenih tovarišev iz Istre v Brkine je bilo združeno z mnogimi težavami: težko prehodnostjo čez Slavniki zaradi zapadlega snega. Zadevali bi na sovražne zasede ob progi Divača — Pula in cesti Reka — Trst, morali bi premagovati zelo velike razdalje. Razen naštetih težav pa niso imeli v Brkinih v bolnišnici, ki so jo zgradili sredi novembra v Padeški dolini, do 20. januarja sposobnega stalnega zdravnika, bolnišnica pa je bila prepolna ranjencev in bolnikov.

Gradnja skrite bolnišnice

V opisanih razmerah so bila vodstva NOB na istrskem in kraškem območju jugovzhodno od Trsta (okrožni komite in okrožni odbor OF) prisiljena razmišljati o gradnji skritih bolniških zavetišč, v katerih bi negovali in zdravili ranjence. Najprej so jeni 1943 orvanizirali v Gabrovici zdravstveno službo. Vodil jo je Ivan Matko — Imko. Ta je nabavljala v Trstu in Italiji zdravila za enote NOV ter jih po raznih zvezah pošiljala v Brkine in na Notranjsko. Okoli 20. decembra 1943 pa so, kot se spominja Mirko Peteros, tedanji sanitetni intendant, postavili med Beke in Borštom v gozdu imenovanem Trenka, tri šotore. Vanje so se zatekali ob sovražnih napadih tudi aktivisti in borci, po potrebi pa so v njih zdravili ranjence in bolnike. Šotore so potem premestili proti Mihihom v gozd, imenovan »Plohovca«. V večjem šotoru, narejenem iz avtomobilske ponjave, je bilo prostora za 6 do 8 oseb, v manjših pa za 2 do 3. Šotori so bili skoraj stalno zasedeni.

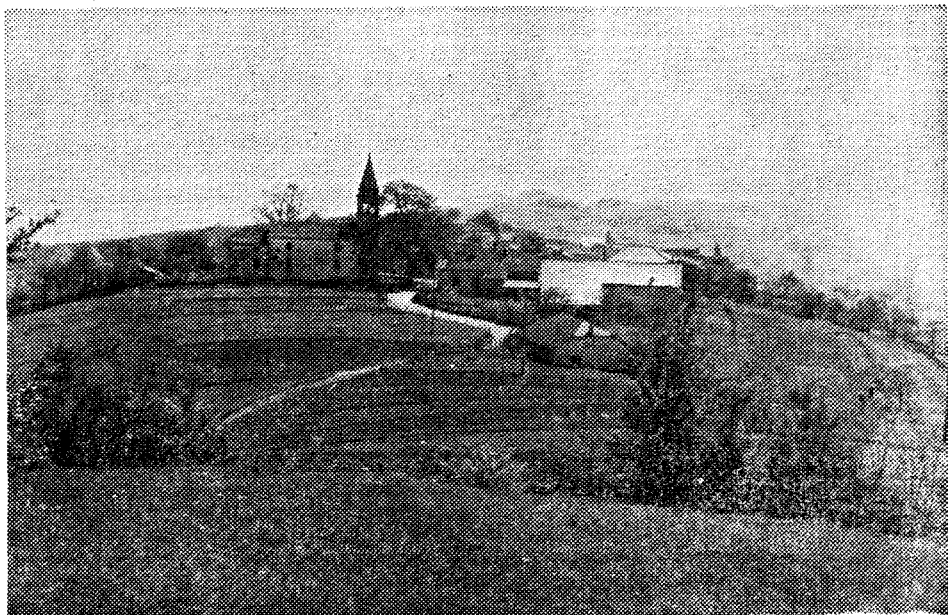
Takšno stanje je bilo do druge polovice maja 1944. Pri aretaciji nekega fašističnega izdajalca je bil 24. maja 1944 pri Gradeni hudo ranjen borec VDV enote imenovan »Grka«. 26. maja 1944 so Nemci zaradi napada borcev 1. bataljona Istrskega odreda na SS oficirje pri Nasircu požgali Beke in nekaj hiš v Ocizli. V naslednjih dneh je bilo

ranjenih še nekaj borcev in aktivistov, med njimi tudi Gabrijel iz Podgorja, pojavile pa so se tudi razne bolezni, kot so: srbečica, tifus in druge. Zdravljenje v šotorih, ki so bili precej občutljivi za vremenske spremembe in vlago, ni bilo najbolj uspešno. Poleg tega so bili ti že predolgo na istem mestu, zato ni bilo zanesljivo, ali so še varni pred sovražnikom. Zato so konec maja ali v začetku junija sklenili, zgraditi barako in vanjo namestiti bolnike in ranjence. Te pa ni bilo mogoče takoj zgraditi, zato so najprej premestili šotore, potem pa začeli iskati kraj za gradnjo barake. Pri tem so najbolj vneto sodelovali: Miklavž Kozak, Danilo Petrinja — Primož in Ivan Matko — Imko. Primeren prostor so jim pokazali Rudolf in Anton Sancin ter Rudi Požru v gozdu imenovanem »Bezgojek« med Beke in Nasircem, t. j. na vzpetini med potokoma Bezgovca in Kosmačica. Tam je bil star, opuščen kamnolom, oddaljen nekaj sto metrov od sotočja obeh potokov v skupen potok, imenovan Črnovec. Kot se Bečani še spominjajo, so se tam med francosko okupacijo pred približno 160 leti skrivali domačini. Po domače so kraj imenovali tudi »Skeđenj«.

Barako so zgradili tako, da so za eno steno uporabili skalo, ostale tri pa dobro zamaskirali z vejami, mahom in listjem, da je bila opazna le iz neposredne bližine. Gradiivo, t. j. deska, streho, vrata in okna, so z velikimi težavami pripeljali in prinesli iz Doline, Boršta, Brega in Boljumca. Nekoliko stran so zgradili še dve skrivališči za hudo ranjene, medtem ko je bilo skrivališče za zdravlila drugod — v Hrastovki. Kraj so dobro zbrali, ker je neopazen, vendar sorazmerno blizu in dostopen, čeprav tja ne vodi nobena gozdna pot in ne boljša steza. Okolica je zaraščena z gostim hrastovim in bukovim gozdom. Le po severozahodnem pobočju Kosmačice, nagnjenem proti bolnišnici, toda nekoliko višje in približno 300 m daleč vodi po gozdu pot iz Botača na Beke in Ocizlo.

Bolnišnica je bila resda zelo dobro skrita, primernejšega kraja v tistih krajih ni bilo mogoče najti, vendar je bila sama zamisel za njeno gradnjo zelo drzna. Če le pomislimo, da je bila tako pomembna postojanka komaj 1000 m zračne črte oddaljena od proge Kozina — Trst in 1500 m od zelo prometne ceste Reka — Trst pri Nasircu, manj kot 5 km od sovražne postojanke na Kozini in le 10 km od Trsta, nas spreletaj srh. Zaskrbljenost za usodo ranjencev, bolnikov in bolniškega osebja je bila še kako upravičena. Njihova življenja so, čeprav odmislimo morebitno izdajo, vendarle stalno visela na nitki. Ni si težko predstavljati, da bi utegnili katera izmed številnih nemških patrol, ki so občasno hodile iz Kozine čez Ocizlo v Botač, zaiti ali se namerno napotiti ob potoku Črnovec in vzpetini Bezgovca proti Beke. Prišla bi naravnost v bolniško barako. Tudi tiste sovražne patrole, ki so hodile po progi in italijanski financerski izvidniki na vzpetini nad Nasircem, bi utegnili kaj sumljivega opaziti. Na srečo pa se ni nič neprijetnega zgodilo, čeprav je ostala bolnišnica na istem mestu več kot 3 mesece, in so zanj točno vedeli vsi prebivalci Beke. Da je v bližini Beke in tudi približno kje, so vedeli tudi mnogi prebivalci Ocizle, Klanca, Petrinj, Nasirca, Mišel in Botača, vendar je ni nihče izdal. (Nadaljevanje prihodnjč)

1 Sanit. referent ODOF za Slov. Istro Ivan Matko-Imko je poročal 10/2 — 1944 štabu IO, da je pripravil večjo pošiljko kinina in drugih dragocenih zdravil za glavni štab NOV Slovenije. Vsega je za 26 nahrbtnikov v vrednosti 53.204 lire.

Pogled na partizansko Beke, vas severno od Socerba, kjer so našli zatočišče mnogi aktivisti iz Trsta, v njeni bližini pa tudi ranjenci.

Kako letujejo nekdanji borci

Vprašanje, ki smo si ga zastavili v naslovu, je umestno in zasluži vso pozornost. Nekdanji borci so zdravstveno bolj prizadeti od ostalih občanov in so v splošnem torej bolj potrebni počitka, sonca, morja in zraka. Kajpak, če niso že tako na koncu z zdravjem, da jim lahko škodujeta tudi sonce in morje. Za nekdanje borce pa je značilna tudi neka svojska miselnost in se v skupnosti nekdanjih borcev nekako domače počutijo, nekako tako kot poprej v brigadah, odredih ali v skupinah med terenskimi aktivisti. Mnogo spominov zaživi v sencah borovcev, še več ob večerih. Tudi to so prvine boljšega današnjega in jutrišnjega počutja. Naposled je med nekdanjimi borci mnogo odličnih organizatorjev, ki se odlikujejo s požrtvovalnostjo in tovarištvom. Ti so pripravljeni delati za neke splošne koristi. Prav in potrebno je, da se med našim članstvom še nadalje oblikuje čut solidarnosti in soodvisnosti, da si organizirano in sistematično pomagamo, zlasti pomagamo tistim, ki si sami ne znajo ali ne morejo pomagati. Končno je prav in potrebno, da znova pokažemo svoje organizatorske in življenjske sposobnosti v prizadevanju za skupne koristi, da pokažemo svojo ustvarjalnost in iznajdljivost, vrednoti, ki jih vsekakor velja negovati tudi za prihodnje.

Kje in kako letujejo nekdanji borci?

Na to vprašanje ne bo mogoče natančno odgovoriti. Naša organizacija za zdaj še nima pregleda, kje in kako letujejo naši člani, in tudi ni mogoče izvedeti, kje vse so počitniški domovi, ki jih upravljajo naše Zveze. Mnoge naše organizacije so letovanje borcev rešile na prav izvirni način in prav bi bilo, da bi o tem pisali, saj bi takšna izmenjava mnenj in izkušenj koristila vsemu našemu članstvu. Z našo reportažo bomo lahko odgovorili samo na vprašanje, kako letujejo nekdanji borci v Banjolah, v Valovinah in Pacugu.

POČITNIŠKA SKUPNOST ZZZ NOV BANJOLE

Kakšnih osem kilometrov južno od Pule po cesti, ki vodi v Premanturo, so Banjole. Pot do tja boste težko našli. V Puli, pa tudi niže doli ni nobenega smerokaza, ki bi vam olajšal negotovost med vožnjo po občutku. Šele, ko zavijete desno proti morju, boste na zadnjem odcepu našli smernik za Banjole. Po ozki asfaltirani cesti in hudih ovinkih boste naposled prišli v počitniško kolonijo, kjer letujejo borci nekdanjega ljubljanskega okraja.

Letovišče je poraslo z borovci in drugim podobnim sredozemskim rastlinjem, tako da daje dosti sence. Iz zaliva pa veje prijeten hlad. Otok Frasker zapira pot valovom, tako je morje dokaj mirno, voda pa zelo čista. Bregovi na plažah so kamniti, mestoma precej ostri, vendar je najti tudi dovolj gladkih ploskev, v morju pa primernih globin za skakanje.

Ob koncu zaliva je uprava s skladiščem. To je edina podedovana stavba. Više gori je restavracija z lepo teraso,

da so nas zadnje podražitve nekoliko prizadele, a doslej še vedno rentabilno posluje. To dosegamo z dobrim gospodarjenjem. Reči moram, da imamo tu res odlični in zelo požrtvovalni kader, ki se trudi, da bi bili borci zadovoljni. Važno je, da so zmogljivosti vse skozi zapolnjene, da smo dobro založeni z raznovrstnimi pijačami in da je postrežba hitra. Dohodki iz točilnice nam krijejo primanjkljaj, ki nastaja zaradi nizke cene penzionov.

»Od kdaj do kdaj traja sezona vašega poslovanja?»

»Počitniški dom ZZZ NOV Banjole je odprt od 1. maja do 30. septembra vsako leto.»

»Koliko imate trenutno gostov?»

»Trenutno je 330 odraslih in 37 otrok. V tej izmeni je zelo veliko spomeničarjev in celo dva generala.»

»Kako se menja izmene?»

»Na vsakih 10 dni. Izjeme so tisti borci, ki jim je zaradi bolezni morje posebej zdravniško priporočeno. To pa je stvar občinskih odborov ZZZ.»

»Kateri občinski odbori so združeni v vaši počitniški skupnosti?»

»Teh občin je 18. To so: Ljubljana-

Ostala zemlja je last splošnega ljudskega premoženja in jo imajo v najemu s pogodbo do leta 2000. To pa je doba, ki kaže, da se vlaganja splačajo.

Sprehodil sem se do balinišča in po plaži. Srečal sem mnoge stare borce. Največ sem se pogovarjal z Ivanom Jevcem-Cufijem in z Matijem Škrabo. Rokoval sem se še s Francem Tavčarjem-Rokom, z Janezom Dolničarjem-Janoškom in njegovim bratom Lojzetom, z Radom Škrabo-Gorazdom, s Cirilom Glavanom in z Jožetom Piršem-Luko. Povedali so mi, da bodo v soboto priredili piknik. Imeli so že več koncertov, prirejajo skupinske izlete. Skratka, kdor pride v Banjole, mu ni žal. Žal pa za Banjole naši borci še premalo vedo.

POČITNIŠKA SKUPNOST POHORJE V VALOVINAH

Če v Puli takoj za pristaniščem zavijete desno, pridete po nekaj kilometrih

Pogled na del počitniškega naselja Pohorje v Valovinah, kjer letujejo borci nekdanjega mariborskega okraja.

Malo kdo je seznanjen s težavami. Na primer, mi smo cene za en dan bivanja predvideli še pred podražitvami. Obeta se nam, da bomo komaj komaj izšli, denarja za sklade pa ne bo. In vendar mora biti tudi ta denar, ker je treba zgradbe vzdrževati, popravljati, treba pa bi bilo tudi kaj dograditi.

»Kakšne zmogljivosti imate in kaj nameravate še dograditi?»

»Zdaj imamo dve zidani stavbi s po 90 posteljami, 4 montažne hišice s po 12 ležišči in 15 vikendov s po 3 ležišči, to je skupno 273 ležišč. Seveda v najhujši sezoni dodajamo družinam tudi pomožna ležišča. Imamo še 50 ležišč za osebje. Nameravamo zgraditi še eno dependanso za kakih 90 ležišč, razširiti restavracijo in teraso ter zgraditi pomol v obliki črke »T«. Denar že zbiramo, toda trenutno slabo kaže.»

Izvedel sem, da je zemljišče, kjer stoji uprava in restavracija, last počitniške skupnosti ZZZ NOV Banjole.

do Valovin, počitniške skupnosti ZZZ NOV nekdanjega mariborskega okraja, ki jo imenujejo počitniška skupnost Pohorje. Tu so zgrajene zidane počitniške hišice s 473 posteljami, s kuhinjo in restavracijo, z zgradbo za osebje, klet, skladišča, plinsko postajo in drugo pa imajo v ostanku nekdanje avstrijske utrdbe. Plaži imajo dve. Ona na zahodu ima zelo skalovite in slikovite bregove, z globokim in sinjim morjem.

»Letos smo uredili ambulanto,« je povedal upravnik Jože Pretnar iz Valovin. »Ordinira zdravnik vojne mornarice vsako popoldne od 17. do 19. ure in imamo stalnega bolničarja, ki je na voljo od 12. do 19. ure, daje injekcije in podobno. To je zelo važna stvar, ker tukaj zelo težko dobite zdravnika iz Pule. Če pa bolnika pošljete v zdravstveni dom v Pulo, čaka dve do tri ure ali pa celo pride na vrsto šele čez dva dni. Ljudje so zdaj zelo zadovoljni. To se vidi tudi po tem, koliko jih vsak dan

Pogled na del plaže v Banjolah. Obala je skalovita, a ne pregraba, voda pa je mirna in zelo čista s kotički za začetnike, pa tudi za plavalce in skakalce.

sodobno kuhinjo in točilnico. Na obeh straneh sta nekakšni dependansi, montažne hišice in vikendi. Te nastanitvene objekte delijo v štiri kategorije. Po njih se ravna tudi cena za en dan bivanja. Za kategorijo »a«, kjer so sobe z vodo in sanitariji, je cena 31 dinarjev, za kategorijo »b« v zidani stavbi, a brez sanitarij v »b«-ah je 28, kategorija »c«, to so montažne hišice, 26 in kategorija v lesenih vikendih 24 novih dinarjev dnevno. Tu pa ni všteti regres, ki ga posameznim borcem z nepotnicami pri navajo občine: za odrasle 2,50, za otroke izpod 10 let pa 1,25 novih dinarjev. Cena bivanja za otroke do te starosti je polovična.

Presenetile so me nizke cene. Prav gotovo večina borcev za to ne ve. Zanimalo me je, kakšna hrana je ob tako nizki ceni. Prepričal sem se, da je zelo okusna in da jo je kar dovolj. Potem me je zanimalo, če počitniška skupnost dobiva kako podporo, ali lepše povedano, kako je mogoče izhajati s tako nizkimi cenami.

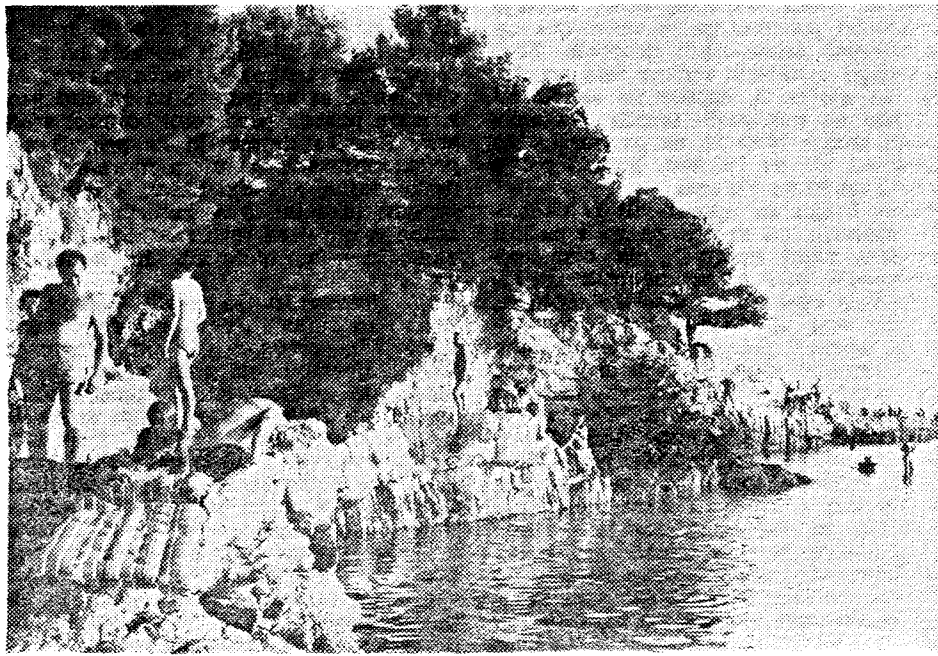
»Nobene podpore ne dobimo,« je povedal upravnik Franc Lajevac. »Seve-

Bežigrad, Cerkljica, Črnomelj, Domžale, Grosuplje, Kamnik, Kočevje, Litija, Logatec, Metlika, Ljubljana-Moste Polje, Novo mesto, Ribnica na Dolenjskem, Ljubljana-Siška, Trebnje, Ljubljana-Vič-Rudnik, Zagorje ob Savi in Ljubljana-Center, ki ima še deset združenj.»

Vsaka izmed občinskih zvez ima rezerviranih določeno število ležišč in sama razporeja borce na letovanje. Težava je v tem, da nekatere občine pravočasno ne javljajo, kadar ostanejo njihove rezervacije nezasedene. To vodi tudi k slabšemu poslovnemu uspehu.

»Ali imate primere, da katere občine v celoti plačajo letovanje svojim borcem?»

»Da, so. Moram pohvaliti občino Ljubljana-Moste-Polje in Domžale. Te pošiljajo mnogo borcev s podeželja, ki so res zaslužni in socialno šibki. Še veliko je takih borcev in partizanskih mamic, ki morja še nikdar videli niso. Morali bi se res potruditi, da bi prišli k nam letovat predvsem taki, ne pa samo nekateri. Delegati iz skupščine naše počitniške skupnosti premalo prenašajo na svoje organizacije te probleme.

Zahodna plaža v Valovinah je skalovita in zelo slikovita, voda pa mirna, globoka in čista. Letos so jo očistili ježkov.

pride na pregled. Do zdaj je bilo že več kot 300 zdravniških pregledov. Največ zaradi prevelikega krvnega pritiska, zaradi diet in podobno...»

»Koliko gostov imate?«

»Trenutno imamo 530 gostov. Dovolili smo postaviti tudi nekaj sotorov. Mi smo v težavnejšem položaju kot Banjole. Odprti smo šele od 1. junija do 15. septembra. Pa še v tem času ni nobenega zanimanja, tako da se moramo preživljati z različnimi ekskurzijami. Ravno tako ni po 10. septembru nobenega zanimanja več, čeprav je morje še zelo toplo in ni več take vročine. Prav ta čas pa bi bil zelo primeren za starejše borce, ki imajo astmo in težave s krvnim pritiskom, vendar nam jih ne pošiljajo.«

»To se pravi, da Zveza združenj borcev pri tem ne igra prave vloge?«

»Sploh ne vem, kako imajo organizirano. Ampak vidi se pa na primer, da Zveza združenj borcev iz Maribora odlično deluje, nekatere druge pa ne. So take organizacije, ki ves junij niso zasedle niti enega ležišča.«

»Katere občinske Zveze so združene v vašo počitniško skupnost?«

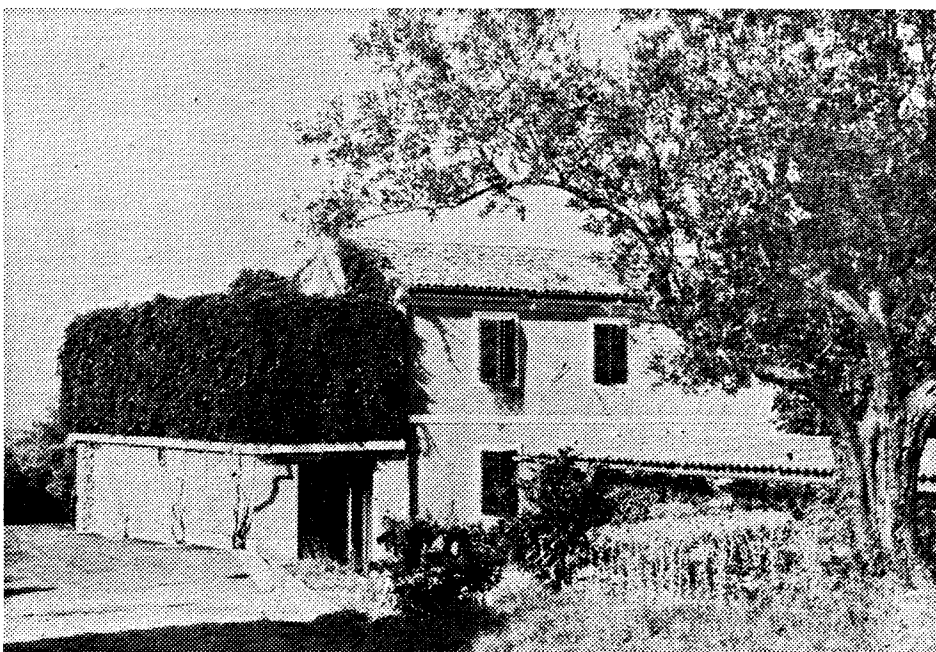
»Maribor, Murska Sobota, Lendava, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica, Dravograd, Ptuj, Ormož, Ljutomer, Lenart. Vse občine bivšega mariborskega okraja razen Gornje Radgone. Iz Celja je samo uprava javne varnosti, pa še Lesno industrijsko podjetje Slovenj Gradec, Bolnišnica Slovenj Gradec, potem so še druge organizacije, skupaj 51.«

Stalno mesto zaposlitve

OSKRBNIKA-HIŠNIKA

v domu Počitniške skupnosti ZZZB NOV Ljubljana-Banjole pri Puli dobi zdrav, pošten, nealkoholik, lahko tudi upokojenec, ki ima nekaj prakse in veselje za razna hišna opravila.

Ponudbe pošljite upravi Počitniške skupnosti ZZZB NOV Ljubljana — Banjole pri Puli.

Pogled na počitniški dom ZZZB NOV Ljubljana-Moste-Polje v Pacugu. Pod balkonom je skupna kuhinja s plinskimi štedilniki za vsako družino, desno pod napuščem obednica, v stavbi desno od oljke pa je 12 sob s 40 ležišči.

»Koliko je pri vas dnevna oskrba?«

»V hišicah s tekočo vodo je 32, v hišicah brez tekoče vode pa je 27 novih dinarjev. S tem moramo shajati. Pri tem moramo zbrati 8 milijonov amortizacije, odplačati zemljarino in vzdrževati naselje vse leto, menjati inventar, dokupovati in tako naprej.«

»Ali delate kako razliko med borci in neborci?«

»Za domače ne. To je težko, ker ali so borci ali pa njihovi sorodniki. Za tujce pa imamo posebno tarifo.«

»Imate kakšne težave?«

»Veste, tako gladko, ko nam gre letos, nam ni šlo še nobeno leto. Imamo odlično osebje v kuhinji, odličnega ekonomista, odlične zveze z vsemi trgovskimi podjetji. Mi smo ti, ki računamo najbolj redno plačujemo in zato dobimo hrano in drugo na vsako nabavnico. Imamo pa trenutno težave z vodo zaradi suše. Zapreti smo morali vse prhe. In tudi z greznico, kjer nam je gnojnica pregrizla stene in pronica proti plaži. Sanitarna inspekcija nam je šla toliko na roko, da bomo

to popravili, ko bomo zaključili letošnjo sezono. To nas bo stalo 7 do 8 milijonov.«

»Kje boste dobili denar?«

»Če bo šlo tako naprej kot sedaj, potem bomo odlično uspeli in morda zbrali potreben denar. Obe točilnici delata takorekoč noč in dan. Ti točilnici nam pokrijeta tudi primanjkljaj v kuhinji. Letos lahko rečem, da imamo dobro hrano. Če se kdo letos pritoži čez hrano, potem res ne vem, kaj doma je. Tako hrano imamo zaradi prebitka iz točilnic. Upam, da bomo zbrali tudi sredstva za popravilo kanalizacije. Če ne, bomo pa najeli posojilo in ga potem odplačevali...«

Zanimalo me je še, kako je s prihodnostjo Valovin. Po pogodbi z občinsko skupščino Pula je obstoj počitniške skupnosti zagotovljen do leta 1981. Toda novi urbanistični načrt, ki so ga izdelali v Zagrebu, ne predvideva sedanega počitniškega naselja, ampak gradnjo velikih hotelov.

»Vprašanje je, če smo v Jugoslaviji

res tako bogati, da to naselje lahko podremo in gradimo take hotele. Predsednik občinske skupščine Pula je na naši strani. Pravi, da je prostora za gradnjo hotelov na zahodni obali Istre še dovolj in ni treba, da bi iz Valovin izganjali borce.«

Bil sem pozen. Plažo sem si lahko le površno ogledal, tako tudi restavracijo. Kolikor sem videl, vse v najlepšem redu in čisto. Tudi zabave ne manjka. Imeli so že nekaj koncertov, prirejala izlete. Nekaj pa je, mladine je veliko, borcev sem videl malo.

LETOVANJE ZA SKROMNE ŽEPE V PACUGU

Občina Ljubljana-Moste-Polje ima še poseben počitniški dom za člane ZZZB NOV v Pacugu pri Piranu. Do tja vodi čez Strunjan lepa cesta, ki so jo letos asfaltirali. Tudi odcep do počitniškega doma so asfaltirali. Potrebni 25.000 novih dinarjev je prispevala občinska skupščina Ljubljana-Moste-Polje.

Počitniški dom v Pacugu je na zelo lepem kraju. Pripomore tudi k telesni vzdržljivosti, saj je do plaže v Strunjanu kar dobrih dvajset minut. Na razpolago je 40 ležišč. Borci z napotnico plačajo po 5 dinarjev na osebo za ležišče, porabo plina in elektrike, souporabo hladilnikov, kleti, parkirišča in vstopnino v kopališče. Seveda hrano si morajo nabaviti sami in si sami tudi kuhati. Vsaka družina ima svoj plinski štedilnik.

Vse je lepo čisto. Klopi in mize so na novo prepletkane. Za to skrbi Vid Turk, nekdanji borec Cankarjeve brigade. Goji tudi okrasno obmorsko rastlinje v lončkih.

»Kaj bi bilo treba še izboljšati tu pri vas v Pacugu?«

»Nabaviti bi bilo treba ležalnike, in morda televizor, ter napraviti kuhinjo. Mnogi borci so si toliko opomogli, da bi hrano raje plačevali, kot pa sami kuhati.«

Naj bo kakorkoli. Tudi v Pacugu je vse polno do zadnjega kotička. V občinski zvezi združenj Ljubljana-Moste-Polje se vsekakor lahko pohvalijo z iznajdljivostjo in s skrbjo za borce. Tako bi moralo biti povsod.

Iz skopih opisov letovanja v Banjolah, Valovinah in v Pacugu ste lahko razbrali, da je mogoče organizirati ceno letovanja za nekdanje borce in da se teh letovanj borci še premalo poslužujejo. Z organiziranim nastopom, z iznajdljivostjo in požrtvovalnostjo si borci lahko ustvarijo še lepše in prijetnejše kotičke za letovanje, predvsem pa bi morali poskrbeti za tiste starejše in tiste borce s podeželja, ki so jim sonce, morje, zrak in počitek tudi potrebni.

Verjamemo, da so poleg opisanih še drugi primeri lepo in dobro organiziranih letovanj za borce. Prosimo, da nam o tem pišete ali sporočite! Rade volje bomo prišli na obisk, da vaše izkušnje iz besede in slike posredujemo drugim.

Tekst in fotografije: FRANCIS STRLE

**OBISK V MARIBORU BO
USPEŠEN, če boste obiskali
lepo urejeno in bogato za-
loženo novo blagovnico**

zanja
maribor

KUIK
GLAVNI TRG

MIRKO VUJAČIĆ:

V ŠPANIJO BREZ POTNEGA LISTA

Ampak njegova Elizabeta me je ob nedeljah skrivaj gostila s potico. To pa je vedel njegov najstarejši sin, pritlikava osemletna cmera. V zahvalo za potico sem ga moral prevažati z vozičkom. Posebno je užival, kadar je mahal nad menoj z bičem in si domišljal, da ima pred seboj konja. Ko sva se vrnila domov, je viteško izpregel svojega »jezdnega konja«. Odvezal mi je jermene, potem pa je skakal na moja uboga ramena in me z umazanimi petami tolkel po prsih. Jaz sem se zvijsal in nekaj časa mi je bilo celo všeč, da na mojem hrbtu jaha slavni mojstrov sin. Toda tudi to mi ni bilo dovolj. Začel je vabiti še druge dečke, pa me je neki njegov sorodnik tako zdelal, da sem z okrvavljenim nosom obležal v prahu.

Potem sem šel ves krvav v delavnico in mojstrica me je poučila, naj držim glavo kvišku.

Medtem ko sem se učil šivati, sem dostikrat ogledoval v zrcalu otekli nos in dostikrat sem moral držati glavo kvišku.

Kaj bi se spominjal teh bednih mladih let! Otroštvo mi ni dalo nič veselega.

Najbolje bo, da nanj pozabim.

VIZIJA MRTVIH VOJAKOV

Nedaleč od mene se je razlegel ženski jok. Bil je vedno bolj glasen in na vsem lepem se je pred

23

menoj pojavila štiridesetletna ženska svetlih las. Ustrašila se me je. Prenehala je jokati in se obrnila. Umaknil sem se s poti. Lahko me opazijo kmetje, ki kaj radi preganjajo begunce, volkove, tatove — kar jim pač pride na pot.

Tistega dne sem dolgo hodil, vse do onemoglosti. Trdno sem se odločil, da poskusim srečo pri železničarjih. Maj je in zato so ljudje bolj mili. Poskusil bom ugotoviti, kateri vlak vozi proti češki meji. Hodil sem ob izviri po nekem hribu. Tam je bilo mnogo spomenikov. Le zakaj so jih prav to postavili. Na njih je pisalo, da so posvečeni hrabrim borcem, ki so padli nekje na Balkanu v vojni s Srbijo.

Spomnil sem se Karpotov in Vidma—Udin. V Udinah so me italijanski topničarji zasipali z granatami. Na Karpatih sem videl čerkeške bajonete. Povsod je bila sama kri. Od trupel se je širil smrad, čeprav je bila zima.

Vsi smo bili bolni od vojne in otopelosti. Bil sem preveč brezdušni, da bi mislil na smrt. Nihče ni pričakoval zmage in edina želja sta nam bila kruh in toplota.

Prijemal sem za ledeni zapirak, prevlečen z ivjem, in iskal novih psov za starega cesarja. Po mokrih rovih smo lajali in godrnjali kot lačna cirkuška žival. Nikogar pa ni bilo, ki bi nam ukazal nameriti puške v oficirje.

Potem sem slišal za Lenina, Marxa in za rdeče čete Sverdlova. Od takrat je moje življenje imelo smisel — smisel življenja mi je postal proletarski boj in revolucija, ki jo sedaj iščem nekje daleč na celini.

To kamenje me je spomnilo na nekoga, ki je bil vedno pijan in ki je psoval mater Franju Josipu. Ko pa so naše rove naskakovali nasprotniki, ga nisi mo-

24

gel pregnati niti z bombami. Užival je v boju iz oči v oči. Kadar je gledal mrtve, se je rad smejal.

Bil je šaljivec in prvovrsten klavec.

Nekdo je vsako jutro molil in iz drevesnih vej delal cerkve. Telečnjak je naslonil na steno in nanj postavil podobo matere božje, ki je bila tiskana neke v beli Ljubljani. Vsako jutro jo je nešteto krat poljubljal. To čaščenje Marije Nazarenske je trajalo vse dotlej, dokler mu ni košček vročega šrapnela iztaknil oči. Potem so mu vzeli Marijo, orožje in telečnjak. Od takrat ni mogel jokati. Niti za svojimi očmi niti za Marijo...

Dva močna vojaka sta ga odvela nekam v bolnišnico. Kar naprej je nekaj iskal okrog sebe in dvigal glavo proti nebu. Ni mi bilo jasno, ali išče Marijo ali sonce.

Sprva ni znal hoditi, zato so naročili nekemu Trolcu, ki je umiral zaradi tuberkuloze, naj ga odpelje v zbirališče za okrevance.

Bil je zelo zgovoren, toda ko je bil ob oči, je postal preveč tih. Takrat sem se spomnil, da je to značilno le za slepce.

Čez nekaj dni so pokopali njegovega vodnika v nekem zapuščenem rovu. Dolgo časa je jokal v svoji večni temi.

Črn kot kletev je stal nad brezmejnimi grobom, ki je Udinam zadajal rane, in kot bi pozabil za čas, prosil za pokoj vodnikove duše. Sklanjal se je in prijemal grude zemlje, jih drobil v rokah in metal naokoli, bogvedi na čigave grobove, ker ni mogel videti, kateri izmed njih je vodnikov.

Ferenc iz Subotice je po ves dan psoval Srbijo, Ruse pa je imenoval donska živina. S to psovko si je nekako lajšal dušo. Še nikoli nisem videl takega bedaka.

Gorenjski rojak Jože Vidic je avtor izredno zanimivega dela

BEG Z MORIŠČA

ki je nedavno izšlo pri zavodu BOREC v Ljubljani.

Na skupen način ubrane partizanske zgodbe s področja vse Gorenjske je avtor napisal po dolgotrajnem zbiranju in preverjanju podatkov o že znanih pa tudi neznanih dogodkih. Obdelal jih je zato, da bi jih prikazal v novi luči, da bi ločil legendo od resnice in iztrgal pozabi marsikaj, kar je ne zasluži. Vidic je s tem opravil delo, ki ga ne bi zlepa opravil noben zgodovinar.

Največji poudarek daje avtor ilegalnemu partijskemu delu, izdajstvu in aretacijam skojevcev in partizanskim akcijam po Gorenjskem. Navedene so skoraj vse žrtve, ki so padle v Begunjah.

Njegovo pričevanje ni le zanimivo berivo, ampak bo tudi nepogrešljiv vir za marsikatero gorenjsko kroniko.

V želji, da bi omogočili nakup knjige, ki je bogato opremljena s fotografijami in ki je dragocen spomin za sodelavce v NOB kakor tudi za znanke padlih, zraven pa še koristna za mladino, nudimo možnost plačila v treh obrokih.

NAROČILNICA

Priimek in ime

stanujoč

nepreklicno naročam knjigo J. Vidica

BEG Z MORIŠČA

vezano v celo platno, cena din 92,00

Račun bom poravnal(a)

a) takoj

b) v treh obrokih

(neustrezno črtajte)

Datum

Podpis

ZAVOD »BOREC«

Knjigotrški oddelek

LJUBLJANA 61000

Beethovnova 10

Mercator

mercator
veletrgovina
import - export
ljubljana

- kolonialno blago
- galanterijsko blago in igrače
- prehranbeno blago
- pijače iz uvoza svetovnih zmkov v širokem izboru
- izdelki lastne industrije
- oprema za samopostrežbe, blagovnice, mesnice, bifeje in restavracije
- oprema in kompletan engineering za blagovnice, samopostrežbe, gostinske in druge trgovinske objekte; leasing

OBVESTILO

Borci 6. SNOUB »Slavka Šlandra« so dobili zgodovino brigade na proslavi v Radomljah.

Odbor brigade obvešča vse tiste, ki se te proslave niso udeležili in zato knjige niso dobili, pa so bili borci Šlandrove brigade, da knjigo lahko dobijo, če se obrnejo na naslov: Odbor 6. SNOUB Slavka Šlandra pri skupščini občine Domžale.

GOZDNO GOSPODARSTVO

BREŽICE

nudi cenjenim potrošnikom
po dnevnih cenah sadike;
prevozne usluge;
lesni sortimenti
Za cenjena naročila
se priporočamo

TRGOVSKO PODJETJE

SAVINJA MOZIRJE

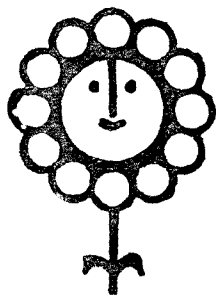
prodaja vse vrste
trgovskega blaga
Za cenjeni obisk se toplo
priporočamo

MLINOSTROJ

TOVARNA STROJEV

DOMŽALE

izdeluje stroje in strojno opremo
za prehranbeno industrijo

vezenine
BLED

nežno moderno romantično

TELEFON 064 77-292

TELEX 34542 YU VEZENB

25

Kos granate mu je odbil desno uho, potem pa smo ugotovili, da je s tiste strani, kjer mu uho manjka, veliko lepši. Spomnim se, da je zaradi tega grdega ušesa čez teden dobil medaljo, od katere se ni nikoli ločil. Tudi ko je spal, jo je imel pri sebi.

NIKOLI VEČ

Nekdo je prihajal iz gozda. Odrešil me je teh morečih vojnih spominov. Bil je lovec z nenavadno dolgo dvocevko. Prikradel se je izza njive, poleg katere sem sedel. Brž sem se skril v pšenico, da se ne bi srečal z njim, tedaj pa je skočil iz žita zajec. Lovec je pokleknil in sprožil. Okrog mene se je dvignil prah, libe so polomile klasje. Ranjeni zajec je še nekajkrat skočil, potem se je prevalil na hrbet in pokazal okrvavljeni kožušček. Ena noga mu je drhtela v zraku. Kmet ga je zgrabil in ga dvakrat krepko vrغل ob tla. Zaslišal sem tanek zvok, potem pa sem videl skozi pšenico trzanje zajčjih ušes.

Vstal sem. Premišljal sem, kako naj najdem železniško progo, ki bi me vodila k češkoslovaški meji. Neka gora z ostrim vrhom in skalnatim zobom me je opomnila, da ne bom mogel po desni strani. Na levi so se dvigali z gozdom porasli hribi, ne preveč visoki. Nisem imel dovolj moči, da bi hodil navkreber, čeprav se mi je zdelo, da je tam proga.

Obrnil sem se v dolino. A kam sedaj? Bil sem tako lačen, da nisem mogel misliti.

Težko se je bilo odločiti za prosjačenje. Če jim bom rekel, da iščem delo, me bodo vprašali za potne listine.

Nad nekim potokom sem uzrl čudovito kmečko hišo. Iz zelenja je gledala strma streha iz deščic pa okna z zelenimi okviri...

Prikradel sem se k hiši in obstal. Potem sem šel

26

pogumno naprej in potkal. V kuhinji je nekdo dvignil zaveso.

»Kdo je?« je vprašal ženski glas.

»Odprite, lepo prosim!«

Postalo me je sram. Kako ponižen glas imam! Še nikoli nisem tako govoril. Ženska je takoj mislila, da se preživljam z miloščino. Po kratkem molku je odprla okno. Vrnila se je s polnimi rokami kruha in slanine. Rekla mi je, naj ji dam torbo. Ko sem ji odvrnil, da je nimam, je vzkliknila:

»Kakšen berač pa si, če nimaš torbe?«

Prosil sem jo, da mi prinese dobre nareže. Ugodila mi je in potem sem si nabasal vse žepe. Zahvalil sem se ji in šel. Ženska me je po starem krščanskem običaju poklicala in vprašala:

»Ali bi pil vodo?«

»Nisem žejen.«

»Soli nisi vzel?«

Dohitela me je in mi dala v žep zavitek soli. To ni slabo, zakaj tudi trava se lahko je, če je slana.

Z roko sem si šel čez obraz. Namesto ogledala mi je povedala dlan, da sem že podoben beraču. Roka se je dotaknila upadlih lic. Vedel sem, da je to šele začetek.

Ženska mi je povedala, da je do prve železniške postaje šest ur. Ni dosti. To razdaljo bom prehodil v eni sami noči.

Prišel sem na široko kmečko pot. Morda je to slabo. Kaj, če tod hodi policija? Tisti, ki sem jih srečal, so se zelo razlikovali od mene. Začel sem že vzbujati pozornost.

Sedel sem in pojedel pol žepa kruha in slanine. Pogledal sem, kaj je ženska zavila v prtiček. Notri je bilo pečeno testo, nadevano s koščki svinjskega mesa. Kakšen posladek za potepuha!

27

Mračilo se je že. Opogumil sem se in stopil na glavno cesto. Srečal sem kmečki voz, na katerem je nekdo objemal kmetico. Opazil sem njena zdrava rdeča lica. Spomnil sem se, da že dolgo časa nimam niti moči niti časa, da bi mislil na ženske. Tistega večera sem se zaradi tega sam sebi zasmilil.

Sedel sem k studentu in se spomnil neke noči v Pulju. To je bilo že zdavnaj. Pet let po tistem, ko so se v Kobaridu ohladili šrapneli. Iz Travnika je prišla v Pulj neka muslimanka. Hotela si je olajšati vest s tem, da bi našla grob svojega brata, ki je tu umrl neko pomlad. Smilila se mi je in cel dan sem prebiral napise na vojaških krstah. Toda njegovega imena ni bilo nikjer.

Dekle je imelo velike oči, polne podeželske naivnosti, dolge roke in čudovite plave lase, kot kakšna Bavarka.

Dva dni je jokala po grobovih, potem pa me je prosila, da bi skupaj preiskala neko grobišče, ki je bilo precej daleč na drugi strani Soče.

Spomnim se, da je tiste dni d'Annunzio prodiral s svojimi bahaškimi četami. Nama se je zdel ta prvi fašistični pohod neverjetno smešen.

Tudi na drugih grobiščih ga nisva našla. Jaz pa sem ves čas zbegano gledal žalostno Sadeto, njene velike oči, roso solza. Ni hotela domov. Zaposlila se je v neki špeceriji. To mi je prišlo zelo prav, ker sem imel priliko še naprej videti dekle, v katero sem bil čedalje bolj zagledan. Hotela je, da bi ji postal brat — v plačilo za pozornost in zato, ker sem ji prebiral napise po grobovih. Uvidel sem, da se mi ne izplača biti dober in pozoren. Speljal mi jo je neki oficir. Zaradi tega mi je bilo neznansko hudo.

PARTIZAN ALI IZ BAKUJA

V začetku domovinske vojne je bil leta 1941 vpoklican v Rdečo armado tudi mladenič Alijev Tagi Safar, doma iz mesta Bakuja na zahodni obali Kaspijskega morja, v Azerbejdžanski sovjetski socialistični republiki. Sredi vojne je njegova mati izgubila sled za njim. Po vojni so se razmere uredile. Svojci so iskali in večinoma tudi dobili podatke o svojih očetih, moških, sinovih, ki so padli ali pa so bili pogrešani. Alijeva mati ni o svojem sinu zvedela ničesar. Po mnogih letih pa ji je prišla na uho novica, da je padel kot slovenski partizan v začetku leta 1945 nekje pri Gorici in da je bil tedaj v enotah 30. divizije IX. Korpuse.

Začela se je zanimati, da bi zvedela kaj več. Kje je ta Slovenija in kje Gorica?

SKROMEN NAGROBNi NAPIS

Na krajevnem pokopališču nad Kojškim v Goriških Brdih je skupen partizanski grob, ki je bil dokončno urejen leta 1955. Med drugimi imeni je vklesano tudi ime tega padlega borca, in sicer samo: »Alekselj — Rus«.

V knjigi umrlih, ki se hrani pri krajevnem uradu Kojško v Brdih, je zapisano: »T. Alekselj — Ali — Rus, (sorodnik T. Jakuba, zdravnika, ki je padel v Slovencu) musliman, samski, Baku, Azerbejdžan.« Enako je vpisano tudi na 73. strani mrliške knjige v župnem uradu Kojško.

Ljudje, ki so ga poznali, se ga spominjajo po imenu »Ali«. Tako so ga vsi klicali. Gospodinja Karmela Jakin na Humu št. 36 pri Kojškem se ga zelo dobro spominja. Približno dva meseca se je zdravil pri njej. Obol el je bil na ledvicah in je menda decembra 1944 in januarja 1945 ona skrbel a zanj, da se je nekoliko pozdravil. Karmela se spominja, da je bil nizke postave, imel je črne lase in lep obraz. Star je bil 22 do 24 let. Pravil je, da ima doma samo mamo, o kateri je velikokrat govoril. Karmeli je obljubil, da jo bo povabil v Baku na obisk k materi, če ostane živ. Slovensko se je kar kmalu toliko navadil, da se je mogel pomeniti o najvažnejših stvareh. Po značaju je bil ljubezniv fant.

ALIJEVA USODA

Leta 1943 je nacistična Nemčija izgubila že ogromno vojaštva. Ko se je os Rim-Berlin prelomila, je bilo treba okupirati Italijo in se tu organizirati novo fronto. Vojaštva je še bolj primanjkovalo. Tedaj so Nemci ponudili svojim vojnim ujetnikom možnost služenja v njihovih zalednih enotah. Mnogi sestradani vojni ujetniki, med katerimi so vsakršno pomanjkanje najbolj tekoče občutili vojski Rdeče armade, so se odločili za to pot. Večina si jih je tako rešila življenje, saj bi sicer v vojnih taborniških umrli zaradi lakote, naporov in bolezni.

V Ločniku pri Gorici so si po razpadu Italije uredili Nemci skladišče municije. V noči od 12. na 13. januar 1944 je 1. bataljon Briško-beneškega odreda napadel in uničil to skladišče ter večji del posadke, ki ga je varovala, pobil. Ta napad je bil organiziran in pripravljen s pomočjo treh državljancev Sovjetske zveze, ki so bili prej nemški vojni ujetniki in sedaj stražarji tega skladišča. Med temi je bil tudi Alijev Tagi Safar. Stike z njim je navezala terenska obveščevalka in aktivistka, sedaj že pokojna, Klančič Majda-Nada iz Števerjeva pri Gorici.

Po tej akciji je Ali ostal v Goriških Brdih in je bil dodeljen sabotažni četi, ki je na tem terenu delovala do osvoboditve. Komandir te čete je bil Vuko Popović. Njegovi soborci se spominjajo, da je bil Ali že tedaj bolj slabega zdravja. Precej je pokajl jeval. Ko se je jeseni večkrat premočil ter se ni mogel takoj posušiti in preobleči, je hudo zbolel. V oskrbo ga je tedaj vzela gospodinja Karmela Jakin na Humu, ki je lepo skrbel a zanj.

S pomikanjem nemške fronte v Italijo proti severu je področje Gorice postalo neposredno frontno zaledje. Partizani so rušili objekte na železniških progah Videm—Trbiž in Gorica—Jesenice. Nemci so si prav te proge hoteli zavarovati zaradi frontnih potreb. Spopadi med partizanskimi enotami in Nemci so bili vse bolj pogosti in vse bolj srditi. Nemške enote so tako tudi 21. februarja 1945 vdrle v Goriška Brda, da bi odrinile partizane od Gorice. Tedaj se je Ali zatekel v vas Brestje, kjer ga je Anton Moderc skušal skriti pod dračje, kar pa se mu ni dobro posrečilo. Ali je skušal pobegniti iz vasi proti gozdu, vendar so ga podrli sovražni streli. Enota Mongolov v sestavi nemške vojske je tedaj pretresala vas Brestje.

Nesrečni Ali tako ni dočakal svobode.

CIRIL ZUPANC

Skupina VOS — sabotažna skupina v Goriških brdih novembra 1944. — Drugi z leve strani je Ali-Alijev Tagi Safar

GORJANSKA REVOLUCIONARJA

ANDREJ PREŠEREN

Rodil se je leta 1884 v zaselku pod Borštom, ki sodi v območje Sp. Gorij. V mladostnih letih je bil vnet planinec. Stalno je nosil okrog vratu rdečo ruto. Kot člana Svobode se ga spominjajo še starejši Gorjanci. V stari Jugoslaviji so ga ožigosali kot komunista in ga stalno preganjali. Iz sejnih zapisnikov »Katoliškega bralnega društva« v Gorjah sem prebral da so leta 1922 iz društva vrgli dva odbornika — Andreja Prešerna in Jakoba Vodnjova, češ da sta razširjala komunistično propagando. Leta 1923 je bilo v Sp. Gorjah na njuno pobudo ustanovljeno društvo Svoboda. Že na začetku je imelo precej članov. Po zaslugi Andreja in Jakoba so imeli precej bogato knjižnico z marksistično literaturo na Andrejevem domu. Bil sem še otrok, a se spominjam, da je tudi moj oče rad zahajal tja. Marsikaj je prinesel domov, kar sem tudi jaz skrivaj prebral.

Andrej Prešeren in Jakob Vodnjov sta bila zaposlena v jeseniški železarni. Toda večkrat sta bila nezaposlena ali pa zaprta, osumljena kot komunisti. Prešeren se je skušal priložnostno preživljati s fotografiranjem.

Petokolonaši so imeli Andreja na seznamu kot komunista. Ob okupaciji so ga hoteli aretirati kar v železarni pri delu. Toda pravočasno je zvedel, kaj se pripravlja, in se je umaknil naravnost v gozd. Na Poljanah nad Jesenicami se je sestal z znanim revolucionarjem Bokalom in z drugimi komunisti. Tako je postal prvi gorjanski partizan — že 25. junija 1941. Prve naše partizane v poključkih gozdovih je izdal pastir. Napadli so jih Nemci 19. septembra 1941. Andrej Prešeren je bil smrtno zadet. Tako je bil ne le prvi gorjanski partizan, marveč tudi prva žrtev izmed Gorjancev, ki so žrtvovali življenje za svobodo. Pokopan je na kraju, kjer je padel. Grob je ograjen. Andrejeva žena Nežka in brat Alojzij nista dovolila prekopa, ker je bil Andrej vnet planinec. Brat je dejal, da bi se Andrej obračal v grobu, če bi ga pokopali na pokopališču pred cerkvijo... Kako daleč sega sovraštvo sovražnikov komunistov, pa so pokazali s tem, da so oskrunili Andrejev grob: razbili in raztrgali so sliko na spominski plošči na grobu. Andrejev grob sta uredila in ga oskrbuje sama Nežka in Lojze. Lepo bi bilo, če bi se organizacija v Gorjah ali v Radovljici oddolžila spomenu Andreja vsaj s skromno spominsko ploščo na njegovi rojstni hiši.

JAKOV VODNJOV

Rodil se je leta 1903 le malo stran od Andrejevega doma. Bil je proletarec po poklicu in po svojem življenju. Z Andrejem je vneto sodeloval v naprednem gibanju. Ko so ustanovili na Andrejevo in njegovo pobudo prosvetno društvo Svoboda, so ga izvolili za prvega predsednika. Andrej pa je bil tajnik. Tesno so sodelovali z jeseniško

Andrej Prešeren

Jakov Vodnjov

in javorniško Svobodo. Kakor Andreja so tudi Jakoba stalno preganjali.

Ko so skoraj vsi njegovi raježji sodelavci odšli k partizanom, je Jaka po nalogu partije ostal kot terenec doma. Glavno breme ilegalne dejavnosti na gorjanskem področju je ležalo na njem. Že leta 1941 ga je gestapo zaprl v radovljiške zapore, ni pa imel proti njemu nobenih dokazov. Zato ga je kmalu izpustil. Kot terenski aktivist je, aka deloval do poletja 1943, ko so mu postala tla prevroč a v dolini in se je umaknil k partizanom.

Srečno se je vrnil domov ob osvoboditvi. Spet je delal kot pravi človek in komunist na vseh toriščih družbenopolitičnega življenja. Po njegovi zaslugi je v Gorjah spet oživel a Svoboda. Sam je režiral in igral nekaj del. Bil je tudi zadnji predsednik občine Gorje, dokler se to področje ni upravno združilo z Bledom, zdaj pa je v v okviru radovljiške občine.

Jakov je preživel večino svojega življenja med jeseniškimi kovinarji, »martinarji« — 42 let. Bil je tudi dolgoletni sindiklani delavski zaupnik. Za svoje neutrudno delo je prejel več odlikovanj. — Pokopali smo ga lani decembra z vsem borčevskimi častmi.

JOŽE AMBROŽIČ

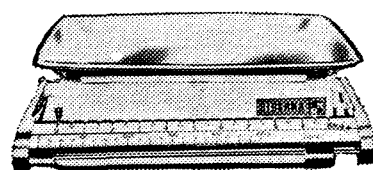
DOBRO JE, ČE VESTE

TRESCI LAHKO V VSAKO DREVO — ne zatekajte se ob nevihti, če vas preseneti na prostem, pod izbrano drevo v veri, da nekatere vrste drevja ne privlačujejo strele! To staro verovanje, da npr. nikdar ne treščj v iglavce, v smreke ali bor, v drevesa, ki so smolnata, in da so najbolj nevarni hrasti, topoli in bukve, se ni še nikoli zanesljivo potrdilo. Zdi se, da je najverjetnejše: Strela si poišče največkrat pot v zemljo po drevesu, ki je največje ali ki stoji najvišje. Zato so tudi na Zlatiboru, v vasi Stublju, opazili, da skoraj ob vsaki nevihti treščj v prastari bor, ki rase na pokopališču. Skrbno ga varujejo, ker je najboljši strelovod za vasi — nikdar še ni treščilo v nobeno bližnjo hišo.

NE BOJTE SE GLADU, ČE HOČETE DOČAKATI STAROST! svetuje slavni sovjetski kirurg dr. Nikolaj Amosov. Ta zdravnik, ki se je proslavil kot kirurg, ve marsikaj o človeškem zdravju nasploh. Po njegovem mnenju je poglavitno, če hočeš ozdraveti, ko si že bolan, ali če hočeš ostati zdrav, da imaš močno voljo, željo po zdravju; medicina pa lahko človeku le pomaga, a sama ne more odločilno vplivati. Zdravje si ohranimo najbolj zanesljivo, če se ravnamo po sicer preprostem pravilu, ki pa se vendar zdi marsikomu preveč težavno: potrebne so tri stvari — telovadba (gibanje) ali telesni napor nasploh, zmernost pri hrani in pravičen počitek. Kdor se sicer ne razgiblje z delom ali s hojo, bi moral vsako jutro redno telovaditi. Zelo koristna »telovadba« je zlasti igranje tenisa. Najpomembnejše pri vsem tem pa je, da jemo razmeroma malo, rajši le toliko, da ostarimo lačni, kakor da bi se »basali« do sita. Sladke in masne jedi bi smeli jesti le mladi ljudje, ki težko delajo. Ne bojte se gladu, ki je znamenje, da ste zdravi! Jejite malo! Prav pa je, da spite mnogo; najbolj je, da se vselej dobro naspite!

MORJE JE NAJVEČJI RUDNIK, ki ga bo človeštvo začelo izkoriščati v prihodnosti. Zdaj je morje gospodarsko pomembno v rudarstvu le še, ker iz morskih tal pridobivajo čedalje več nafte. Ni pa še napočil čas, da bi iz morske vode pridobivali industrijsko, redno večje količine posameznih kovin ali rudnin. Sicer morska voda vsebuje skoraj vse v večji ali manjši gostoti. Včasih je iznajditelje najbolj mikalo pridobivanje zlata iz morske vode. Že v začetku stoletja so preskušali okrog dvajset načinov izločanja zlata in morja. Doslej pa ni še nihče odkril načina, po katerem bi stroški pridobivanja ne bili večji od same vrednosti pridobljenega zlata. Raziskovanje morske vode utegne biti zlasti koristno, ko bodo natančneje ugotovili, kako razne prvine ali kemične spojine v morski vodi vplivajo na morsko živalstvo in rastlinstvo. Tedaj bo namreč mogoče pospešiti morsko ribogojstvo in pridobivanje užitnig alg.

kuhinjska tehlnica

LIBELA-CELJE

Nagradna križanka CASINO štev. 8

[illegible]

Razpis nagradne križanke

Spoštovani reševalci križank! Tokrat smo v Portorožu. Ne v enem izmed številnih hotelov, niti ne na kopanju v morju. Vaša naloga je povsem razumljiva — reševati križanko, ki nam jo posreduje Zavod za pospeševanje turizma iz Portoroža skupaj z Igralnico »Casino«.

Prosimo vas, da nam rešitve pošljete do 23. avgusta do 8. ure zjutraj. Ne pozabite pa pogledati v številko 35, ki izide 26. t. m. Lahko se zgodi, da preberete svoje ime pri rešitvi, ki jo bomo tokrat objavili!

Pripravili smo šest nagrad: po eno žensko in moško uro Darwillove proizvodnje, dve letalski vozovnici na progi Ljubljana, odnosno Brniki—Beograd in nazaj kot prispevek INEX — Adriaavio-prometa iz Ljubljane in dve kolekciji knjig založbe Borec vsako v vrednosti 200 dinarjev.

Torej — kot običajno — nam rešitve pošljite na naslov: TV-15, p. p. 598, 61001 Ljubljana, z označbo »križanka šte. 8«.

Nagrajeni prispevek

NE, NISEM VAS POZABILA!

NAPOTILA SEM SE PO ŽE PREHOJENIH POTEH IN ZAPISALA BESEDE, KI SO MI PRISLE IZ SRCA.

Najprej sem potrkala, zdaj nič več tako plaho, na vrata samotnega doma Šuligojeve mame. Tokrat nisem vpraševala o vojni, ker je nisem hotela vznemirjati. A vendar je pogovor stekel po poti, ki se je ni bilo moč izogniti. Pripovedovala mi je o mladosti svojih otrok in njihovih vrstnikov. Bilo je to, težavam navkljub, zavidanja vredno življenje. Govorila je o Ljubici in Stojanu, s ponosom in bolečino hkrati. »Stojan je igral violino, sodelovala sta v dramskem krožku in povsod, kjer so bile potrebne iznajdljive roke!« je dejala s tihim glasom. Koliko bolj prijetno je bilo to kramljanje, kot tiisto pred letom dni, in od Šuligo-

jeve mame sem se poslovila s težkim srcem. »Tvoje besede o Ljubici in Urhu sem tudi prebrala!« mi je rekla.

Bil je eden izmed mojih prvih prispevkov in »Triindvajset let samote« sem ga imenovala. Nikoli ga ne bom pozabila in tudi podobna Rodetove mame mi je še vedno živo pred očmi. Ko smo se z bratom in prijateljico s kolesi pripeljali mimo hiše, je ravno gledala skozi okno. Nekam zbegano in vprašujoče so nas ošinile njene prijazne oči. Stopila sem najprej do ograje in skoraj do spominske plošče, glasno pozdravila ter se hotela predstaviti. »Le sem pridite, bom vsaj videla, kdo ste!« se je oglasilo iz hiše. No, in potem se me je takoj spomnila. Tudi to je še vedela, da takrat nisem prišla sama in da sem ji prinesla

cvetja. »Se vedno zvesto prebiram borčevsko glasilo...«, nam kar ni pustila do besede. »Posebno so mi pri srcu izbrane besede naše dobre tovarišice Milene in upam, da jih dovolj cenite!« je nadaljevala. Ste ji to že kdaj povedali, dragi mladi sodelavci in bralci? Vetrč je lahno pihljaj, košato drevo sredi dvorišča je šumelo, ptice so prepevale in mi smo kramljali. Najbolj zgovorna sem bila seveda jaz, saj je šla mojima spremljevalcema kaj težko iz ust. Morda zato, ker ne poznata njene preteklosti, in konec koncev jima je bil to prvi takšen obisk. »Vam je kaj dolgčas, ko ste sami?« sem jo vprašala. »Saj se ne utegnem dolgočasiti, ko pa imam vedno polne roke dela!« se je nasmešnila. Zvedele smo, da je danes plela, da bo jutri prala in da jo čaka tudi veliko čiščenje. »Vas avtomobili, ki poskakujejo po tem jamastem makadamu, nič ne motijo?« sem nadaljevala. »Res je, da ni nikdar miru... samo, jaz ne zaspij tako kmalu... še vedno veliko berem... takšni so bili tudi moji otroci in knjige so jim bile najljubše prijateljice!« Zanimalo me je, kaj najraje prebira. »Zdaj predvsem časopise, ker sem vso domačo zbirko pisane besede že prebrala!« je dejala in pokazala na kar zajeten kup knjig. Z zadovoljstvom nam je povedala, da ima dobre otroke in da so tudi vnuki večkrat na obisku. »Vedno mi kaj prinesejo in na izlete me peljejo!« Jesen njenega življenja je, čeprav živi sama, lepa in mirna. »Želijo tudi, da bi bila pri njih, a sem najraje v tej hišici!« je dejala s prizvokom žalosti v glasu. Hotela sem jo vprašati, če je temu vzrok spominska plošča z imeni njenih štirih otrok in njegenega moža, a je nisem. Mrak je že legal na zemljo, ko smo se poslovili. »Lahko noč, Rodetova mama!« smo ji rekli, jaz pa sem ji obljubila, da ji bom še kdaj krajšala čas.

Domov bi morala, toda nezadržna sila me je vodila proti pokopališču. Na grobu tovarišice Ruže sem prižgala drobno svečko in hotela pokramljati z njo, kot sem ji bila obljubila v poslovnem zapisu. »Zdite se mi tako osamljeni!« tiho šepetam. Moje besede ne sežejo do nje in samo majhen ogenček plapolja v mrak. »Niti drobnih čebelic, ki ste jih imeli tako radi, ni več!« Dozdeva se mi, da tam na košati lipi pojejo ptice pesem o pozabi. »Takrat je za vašo krsto stopalo toliko ljudi in vsi so jokali, a danes se mi zdi vašo gomila skoraj zapuščena!« Obljubila sem ji, da bom še prišla. »Prižgala vam bom drobno svečko v spomin, pa nageljnove prinesla in v mislih poromala nazaj v tiste dni, ko sva si bili tako blizu.

TO JE BILA DRUGIČ PREHOJENA POT NEPOZABNIH SPOMINOV IN VELIKIH SPOZNANJ!

ALENKA TRONTELJ

ODGOVARJA IVAN DOLIČ

V »Naši obrambi« sembral članek o tovarišu Ivanu Doliču, v katerem je opisoval svoja doživljanja v času narodnoosvobodilnega boja. Želel sem izvedeti še kaj

skedenj in jih toliko časa obstreljevali z mitraljezom, da so jih pobili. To jim še ni bilo dovolj, saj so potem vse skupaj še zažgali. Da, strašno je bilo v tistih

več in odpravil sem se k nekdanjemu borcu. Zastavil sem mu vprašanja, on pa mi je z veseljem odgovarjal.

»Koliko stari ste bili, ko ste se vključili v NOB?«

»Komaj triindvajset sem jih imel in že sem bil borec Istrskega odreda, ki je deloval na področju slovenske obale.«

»Ste sodelovali pri osvoboditvi Kopra?«

»Sodeloval sem in spomin na te dni je še vedno živ. Nekaj partizanskih enot je napadlo Koper, v katerem je bilo stopetdeset oboroženih fašističnih vojakov. Po hudih bojih smo ga le osvobodili. To je bil tudi moj najsrečnejši dogodek! Nemci so se borili na vso moč, a jim mesta vseeno ni uspelo obdržati v svojih rokah. Bojevali so se vse do obrambne črte, ki je potekala pri Valdobri, čez Miljske hribe in Tinjan. Tudi pri morju so imeli svoje postojanke. Ko nam je uspelo zlomiti nemški odpor, so me določili za pogajanja v Kopru. Obšel sem civilno obleko in odšel po današnji Ljubljanski cesti v mesto. Ko sem prispel na cilj, so me že čakali nemški predstavniki in župan. Pogajali smo se v italijanski hiši. Predlagal sem, naj se vdajo. S tem niso soglašali, ponoči pa so jo skrivaj pobrisali.«

»Še kakšen spomin iz vojnih dni?«

»Po rodu sem Brkinec... Najbolj hudo mi je bilo, ko so požgali veliko vasi v naši okolici. Tominje, Zajelšje, Očbeže, Pregarje, Huje in Gabrk. Žrtev je bilo okoli osemdeset. Pobili so jih na zverinski način. Tako so, na primer, trideset ljudi zaprli v

dneh in prav je, da tega ne pozabimo.«

»Vaše naloge v narodnoosvobodilni vojski?«

»Kot pomočnik šefa obveščevalnega centra sem s svojo skupino odkrival nemške načrte o napadih in obveščal partizane o premikih ter morebitnih napadih tujih vojakov. Naše delo je bilo zelo pomembno, saj smo reševali človeška življenja.«

Tovarišu Ivanu Doliču sem se za poklonjeni čas in pogovor lepo zahvalil ter se poslovil.

DORJAN MARUŠIČ

GRADILI SO BUNKERJE

Ko sva z očkom nabirala gobe, mi je pokazal kraj, kjer je nekoč stal bunker. »Bilo je leta 1943...«, mi je začel pripovedovati. Okrajni komite na stari Sušici je izdal odločbo o gradnji bunkerjev. V okolici vasi, ki je štela komaj nekaj več kot dvanajst domačij, je bilo dvajset bunkerjev. Gradili so jih vaščani in med njimi tudi moj ded. Pomagal je graditi devet bunkerjev in od teh jih je bilo kar pet na njegovem zemljišču. To ni bilo lahko delo, saj so morali pločevino, s katero so pokrivali bunkerje, voziti iz italijanskih vojašnic v Neverkah. »Da, v teh brdih se je v času narodnoosvobodilnega boja marsikaj dogajalo!« je sklenil očka svojo pripoved.

ILONKA ČELHAR

SPOMIN NA BRATE ŽVAN

Potrkala sem na vrata hiše številka šestindeset v Spodnjih Gorjah, vstopila in poprosila gospodinjmo, da mi odgovori na nekaj postavljenih vprašanj.

»Mi lahko poveste kaj o narodnem heroju Zvanu in njegovih bratih?«

»Rodil se je 21. novembra 1915 v Spodnjih Gorjah. Zvanovi so bili napredna in poštena družina. On in njegov starejši brat sta bila zaposlena v jeseniški železarni, mlajši brat je bil mizar, najmlajši pa ključavničar. Kmalu potem, ko je okupator zasedel našo domovino, so odšli trije Zvanovi fantje k partizanom in postali borci Cankarjeve čete. Doma je ostal samo najmlajši.«

»Kaj se je zgodilo z domačimi?« »Še isto leto so zaprli očeta in najmlajšega. Očeta so leta 1942 odpeljali v nemško koncentracijsko taborišče, kjer je 18. februarja 1944 podlegel trpljenju. Najmlajšega Jožeta so odpeljali v Begunje. Pozneje so ga izpustili. Odšel je k partizanom in njegovo partizansko ime je bilo Tomo. Padel je 24. decembra 1942 v Jelji pod Pokljuko.«

»Kaj veste o delu Andreja Zvan-
na?«

»Sodeloval je v raznih akcijah. Zelo znana je blejska akcija, ki jo je tudi vodil. V vili Marič na Bledu so bili nastanjeni gestapovci — soferji. Oskrbnik hiše in njegova žena sta delala za partizane. Ko so gestapovci odšli na večerjo v Park hotel, so z njuno pomočjo v vilo prišli partizani. Odnegli so orožje, obleko in vse, kar je bilo uporabnega. Gestapovci so besneli, češ kako se je moglo kaj takega zgoditi sredi Bleda. Še bolj pa jih je razjezilo to, da so istega dne izginili tudi oskrbnik, njegova žena in hčerka.«

»Kaj je bilo z drugimi brati?«

»Alojz Zvan je padel 8. avgusta 1941 na Rženovem robu na Jelovici, skupaj z Andrejem Komarjem. Bila sta med prvimi Gorenjci, ki sta žrtvovala življenja za svobodo.«

»Kakšne dolžnosti je opravljal Andrej Zvan-Boristi?«

»Zadrževal se je v raznih enotah in je imel zato več dolžnosti. Bil je med prvimi partizani in organizatorji oboroženega boja na Gorenjskem. Zaradi junaštva je bil med ljudmi in tovariši zelo priljubljen.

»Andrej je padel v zadnji nemofenzivi na 9. korpus. Bili so obkoljeni v bunkerju na Poreznu in je jurišal, da bi se prebil. Zaropotali so s svojimi mitraljezi in ga zadeli. Boinčarka mu je priškočila na pomoč, a so tudi njo ubili. To je bilo 24. marca 1945 na Poreznu. Padel je kot poročnik. Do takrat ni bil še nikoli ranjen. Pokopali so ga v skupno grobnico v Gorjah. Po smrti so ga zaradi številnih zaslug proglasili za narodnega heroja in mu na rojstni hiši postavili spominsko ploščo.«

Tako je sklenila svoje pripovedovanje tovarišica V. da, žena edinega Zvanovega brata, ki je preživel vojno. »Tudi on je že umrl, leta 1962 ga je zadela kap!« mi je še povedala. Poslovila sem se in odšla z zapisanimi spomini o ljudeh, ki so dali svoja življenja za svobodo.

ANAMARIJA TAVZELJ

KRAMLJANJE

Draga Milena!

Po dolgem času se zopet oglašam, čeprav mojih prispevkov ne objavljate posebno pridno, in vas prav lepo pozdravljam. Danes vam pošiljam pisemce, drugič pa boste morda prejeli daljši prispevek. To, kar vam bom povedal, se je zgodilo nekega jutra. Vedel sem, da moram o tem spregovoriti tudi na naši strani in tako je nastal današnji zapis.

Prisluhnite!

Vsi smo sedeli pri mizi. Iz skodelic z zlatim robom se je kadila dišeča kava. Mamica mi je prinesla črn kruh in se mi toplo nasmešnila. »Tega starega kruha že ne bom jedel!« sem se namrdnil in odri-nil skodelico. Tedaj se je v najin pogovor vmešal očka in začel neverjetno mirno pripovedovati o vojnih dneh. »Kmalu potem, ko je okupator zasedel naše kraje, je začelo pri-manjkovati hrane in bili smo bolj lačni kot sili!« je poudaril. Molčal sem, on pa je nadaljeval. »Posebno za nas, ki smo partizanili v gozdovih, je bilo hudo!« Povedal mi je, da so bili tudi po več dni brez hrane ter da so jedli robidnice in listje. »Če smo prišli v vas, smo se oglašili pri kakšni dobri partizanski mamici, da nam je skuhala polente ali žganec — in če nam je kdo dal skorjo še tako starega kruha, smo ga pojedli kot slaščico!« je sklenil očka svojo pripoved. Rdečica mi je zalila lica, hudo mi je bilo in čutil sem se krivega. »Nikdar več ne bom rekel kaj takšnega!« sem dehal v opravičilo, pojedel kruh in se umaknil v svojo sobico.

Samo to, draga Milena, sem vam želel povedati. Lep pozdrav!

MARKO HRIBAR
Luziškosrbska 7
p. Ljubljana

Dragi Marko!

Kratka, a zgovorna je tvoja zgodnica. Nemalokrat vidimo ležati na cesti bel kruh, usta pa so nam polna godrnjavih besedi in nezadovoljstva. Zato, poromajmo nazaj v tiste dni in ne sramujmo se rdečice na naših licih. Morda potem tega — in še marsikaj drugega — le ne bomo več delali, kot tega ne boš delal ti.

Lepo pozdravljen!

MILENA

Spoštovana Milena!

Ravnokar sem prejela honorar v znesku šest tisoč starih dinarjev in se vam zanj najlepše zahvaljujem. Tudi knjigo sem prejela in to že dolgo tega. Oprostite, ker se vam za tako lepo darilo in objavo prispevka nisem takoj zahvalila. Knjigo sem prebrala in mi zelo ugaja. Še vam bom pisala, saj mi je bila nagrada velika vzpodbuda za nadaljnje pisanje. Še nekaj: odkar pišem za mladinsko stran »TV 15«, sem ta čas — tako oddaljen od našega — močno vzljubila in vam bom v kratkem zopet kaj poslala.

Iskrene pozdrave!

ANAMARIJA TAVZELJ
Marksova 10
p. Piran

Draga Anamarija!

Obljubo si izpolnila, tvoji prispevki bodo prav vsi objavljeni, posebno pa sem ti hvaležna za tiste besede o ljubezni.

Lepo pozdravljena!

MILENA

BESEDE IN DEJANJA

POL MILIJONA NOVIH DELOVNIH MEST

V prihodnjem srednjeročnem razvoju bo vsako leto odprtih po 100.000 novih delovnih mest. Zaposlila se bo torej mladina, ki končuje šole ter del delovne sile, ki bo prišel z vasi. Za odprtje približno pol milijona delovnih mest bo do leta 1975. porabljen izredno velika vsota — 83 milijard dinarjev. Gospodarski vestnik — 3. VIII. 1971

»REVNI« BOGATAŠI

Po ugotovitvah devizne inspekcije so mnoga hotelska podjetja na Jadranu prekoračila svoja pooblastila, ki izvirajo iz njihovega posedanja statusa pretežnega izvoznika in so namensko, porabile zelo veliko deviznih sredstev. Po teh ugotovitvah »primanjkuje« dubrovniškim hotelirjem štiri milijone dolarjev, opatijskim dva, zadrskim milijon in pol itd. Pri tem pa so zvedeli, da so nekatera podjetja uvozila velike količine blaga široke potrošnje in gradbene opreme in mnogo več kot tega potrebujejo v svojih prodajalnah »pominčkov«, ali jim je potrebno za opremo lastnih objektov.

Inspektorji so te svoje ugotovitve sporočili pristojnim organom, ki so do sedaj vedeli le to, »da večkrat in brezdušno izkoriščana hotelska industrija nima niti dolarja niti dinarja za svoje temeljne potrebe.«

Ekonomska politika — 2. VIII. 1971

V SLOVENIJI NI NEPOKRITIH INVESTICIJ

V Sloveniji praktično ni novih investicij, t. niso »pokrite«. Za vse investicije začete letos in lani so denarna sredstva zagotovljena. Mimo tega so zaznamovali znaten dvig lastne udeležbe investicijskih sredstev (že rezervirana zbrana sredstva investitorjev in prihodnja akumulacija) s hkratnim znižanjem udeležbe kredita. To je ugotovila Služba družbenega knjigovodstva, ko je v juniju podrobno pregledala finančno stanje investicijske gradnje.

Večernje novice — 4. VIII. 1971

KONEC BREZPLAČNEGA TELEFONIRANJA

Od 2700 telefonskih naročnikov v Banji Luki jih 1700 neredno plačuje račune. Zato so poštari po nešteti opominih sklenili nerednim plačnikom izključiti telefone. Pričakovati je, da bodo pri tej akciji odklopili okoli 500 aparatov. Do tega je prišlo, ker telefonski naročniki dolgujejo okoli 2.500.000 dinarjev, a kolektiv nima denarja niti za izplačilo osebnih dohodkov.

Vjesnik — 6. VIII. 1971

IZEMIZEM

Do sedaj so obstojali birokratizem, šovinizem, nacionalizem, nepotizem, unitarizem, etatizem in mnogo drugih izmov, pred nekaj dnevi sem zasledil še eden izmed: ELITIZEM

Kot laik menim, da našemu političnemu življenju resno grozi izemizem.

Večernje novice — 27. VII. 1971

IN DRUGA PLAT

Po sistematizaciji bi lahko delalo v mariborskih industrijskih organizacijah le okrog 410 nekvalificiranih delavcev, dejansko pa nima priznane kvalifikacije kar 11.300 zaposlenih.

Delavska enotnost, — 24. VII. 1971

NAJEMNIKI, LEGIONARJI, PLAČANCI

(3)

V prvih letih po kocu druge svetovne vojne je Francija potrebovala veliko več najemniških vojakov kot dotlej in naborni oficirji v Fort-Saint-Nicolasu so vzeli v Tujsko legijo vsakogar, ki se je le oglašil. Ljudstva v francoskih kolonijah so se prebujala in se začela bojevati za neodvisnost, Francija pa je nadnje pošiljala legionarje. Madagaskar in Alžirija (kjer so že maja 1945 legionarji pobili 40.000 domačinov) sta prva občutila krvavi legionarski bajonet.

Se hušja usoda je doletela Indokino. Današnja vietnamska vojna je tako rekoč posledica francoskih poskusov, da bi obdržali Indokino v svojih rokah, krvave vojne, ki se je vlekla od leta 1946 do 1954 in v kateri je pariška vlada naložila poglavitno breme Tujski legiji.

Po kapitulaciji nacistične Nemčije druge svetovne vojne še ni bilo konec in julija 1945 — ko se je Japonska še vojskovala — je Pariz sklenil, da se znova polasti Indokine, svoje dragocene azijske kolonije. Začel je zbirati ekspedicijski korpus, katerega jedro je sestavljala Tujska legija: navsezadnje je bila za to tudi ustanovljena... Prve enote, ki so prišle v Saigon, so z lahkoto iztrgale sovražniku — se pravi razpadajoči japonski vojski — nekdanje francosko ozemlje, vendar so se prav kmalu znašle pred novim sovražnikom: vietnamskimi partizanskimi enotami. Vietnamci so se med drugo svetovno vojno zbrali v partizansko vojsko in pomagali zaveznikom preganjati vojake dežela vzhajajočega sonca. Zdaj so hoteli svobodo, torej se niso hoteli vrniti pod francosko gospodstvo.

Tako je bila Francija spet v vojni, vendar v daljnji vojni, 10.000 kilometrov od »metropole«, ki je zahtevala strahotne denarje in katere se francoskim državljanom ni bilo »treba sramovati«: saj so se vojskovali »samo« poklicni oficirji, legionarji in nekaj maroških pomožnih enot. Okoli leta 1950 se je položaj Francije izredno poslabšal, ker je LR Kitajska začela krepko podpirati vietnamske partizane. Francosko poveljstvo je za vsako ceno hotelo obdržati »neubranljivo« položaje severno od Hanoia in prisililo legionarje v neskončni boj s partizani, podnebnjem in boleznimi. Velikokrat so se spopadli na nož in francoski

časopisi so lahko spet opisovali junaška dejanja legionarjev, podobna slavnemu boju pri Cameronu. Toda francoska vojska je doživljala poraz za porazom, naposled pa je prišel še Dien Bien Fu, značilen primer slabega strateškega vodstva.

V marcu 1954 je francosko poveljstvo sklenilo utrditi oporišče Dien Bien Fu, da bi tako zaprlo partizanom pot v Laos in iz njega. Dien Bien Fu je visoka planota, stisnjena med gorami, čez katere Vietnamci po mnenju francoskih poveljnikov ne bi mogli pripeljati topov. Francozi pa so se oskrbovali po zraku: letala so vozila vse, vojake, strelivo, orožje in živež. V drugi polovici marca so Francozi doživeli prvo presenečenje. Vietnamci so obkolili taborišče in ga osamili. Vendar so Francozi še zmerom upali, da bo nasprotnik mogel uporabljati le lahko orožje, da torej ne bo prišlo do močnejšega napada ob podpori topništva. Partizani pa so s pomočjo hribovskega prebivalstva organizirali pravo pravcato verigo nosačev ter počasi postavili okoli Dien Bien Fuja vrsto havbic in protiletalskih topov.

V nekaj tednih se je položaj zasukal: Dien Bien Fu je postal past za francosko vojsko. Potrebne so bile okrepitve in številni legionarji iz drugih koncev Indokine so se prostovoljno priglašali za padalski desant, s katerim naj bi rešili dvanajst bataljonov v past. Po kratkem in površnem urjenju so postali padalci, ko pa so skočili iz letal, so jih zdesetkale krogle vietnamskega protiletalskega topništva. Bitka je postala peklenska in vlada v Parizu, ki jo je vodil Pierre Mendes-France, je naposled morala prositi za mir. To je bil tudi konec francoske navzočnosti v Indokini.

Komaj se je Tujska legija vrnila v Alžirijo, se je znašla v podobnem položaju: tudi alžirsko ljudstvo se je uprlo francoskemu gospodstvu. Legionarji so takoj spoznali, da bo Alžirija, ki so jo za Pariz spreminili v francosko posest in ki je zanje postala nekakšna druga domovina, da bo torej Alžirija postala njihov grob, če si bodo Arabci izbojevali neodvisnost. Zato jih ni bilo treba še posebej spodbujati: zagrizeno so se pognali v boj in v vrsto novih grozodejstev. Pobijali so prebivalstvo, mučili osumljene in ujetnike, klali in streljali. Zato niti ni čudno, če so generali Salan, Jouhaud, Challe in Zeller računali ravno s Tujsko legijo, ko so leta 1961 izvedli državni udar, ki naj bi strmoglavil de Gaulle, ko se je pogajal za mir.

Puč je spodletel, z njim pa zadnji ne-

Oficir Tujske legije v rovu pri Dien Bien Fuju.

umni up, da bi potegnili Francijo v totalno vojno zoper Arabce. Tujska legija se je morala čez leto dni ponižano umakniti iz Alžirije in prvič v svoji dolgi zgodovini se je »izneverila« svojemu geslu »Honneur et fidélité« (Čast in zvestoba): prvič ni bila zvesta zakoniti vladi Francije, kar je morala poplačati s sramoto.

Vendar Francija ni razpustila Tujske legije, kot se je nekaj časa govorilo in kot je marsikdo pričakoval. Tujsko legijo so preselili na Korziko, kjer živi od spominov. Sicer pa Pariz še danes pošilja legionarje zatirati nacionalistična gibanja v nekatere azijske in afriške dežele.

Nadaljevanje prihodnjikič

ODPOR PROTI NEONACISTIČNEMU ROVARJENJU

Odpor širokih krogov zahodno-nemškega prebivalstva proti neonacističnemu rovarjenju se stopnjuje. V zadnjih mesecih so morale organizacije kot NPD (nacionalna stranka Nemčije) in tudi »akcija odpora« spoznati, da zahodno-nemški protifašisti in demokrati niso voljni mirno prenašati neonacističnih izzivanj.

Demonstracije v Stuttgartu, Reuchlinhausu, na meji Nemške demokratične republike in v raznih drugih krajih, so morali odpovedati svoje nastope, ali pa jih izvesti pod močnim policijskim varstvom. Tako so nekdanji interniranci iz nacističnih taborišč, ki so se pojavili v svojih nekdanjih zaporniških oblekah, onemogočili izzivanje neofašistov pred spomenikom žrtvam fašizma v Walzheimu. Stari in novi nacisti, ki so pri korakali v kolonah so se morali zopet umakniti. Tudi poletno proslavo neonacističnih »narodov zvestih zvez«, ki naj bi bila v Detmoldu so onemogočili protifašisti tega mesta.

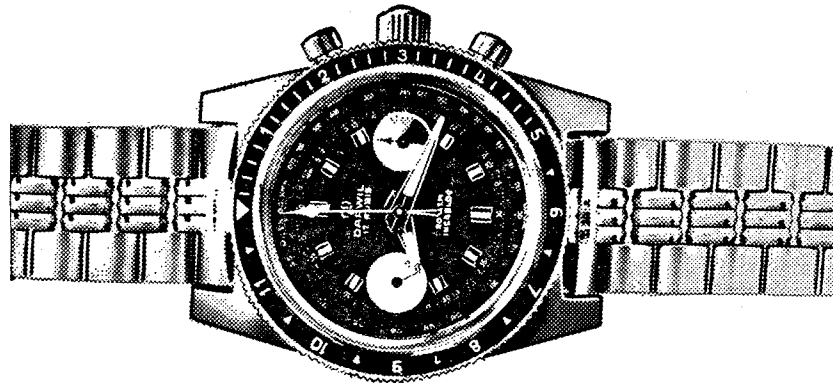
VELIKO OBISKOVALCEV V BUCHENWALDU

V mesecih maju in juniju letos je nad 80.000 ljudi obiskalo spominski in opominski prostor v Buchenwaldu. Med obiskovalci je bilo največ mladine iz Nemške demokratične republike.

Biseri
proizvodnje

DARWIL

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki štiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem eleganc in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK — ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPŠTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh, večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila, zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din. Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev, vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev. Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške, a največ do 15 dinarjev. Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.